Полтавський державний аграрний університет
Центр українсько-європейського наукового співробітництва

Всеукраїнське науково-педагогічне
підвищення кваліфікації

EMI TEACHING: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

4 серпня – 14 вересня 2025 року

1256 1996 1233 LIHA-PRES
Львів – Торунь
Liha-Pres
2025

УДК 37.091.39=111(062.552)
Е 50

Організаційний комітет:
Галич Олександр Анатолійович – кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавського державного аграрного університету, *голова організаційного комітету*;
Аранчій Валентина Іванівна – кандидат економічних наук, професор, перший проректор Полтавського державного аграрного університету, *заступник голови організаційного комітету*;
Горб Олег Олександрович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, проректор з науково-педагогічної, наукової роботи Полтавського державного аграрного університету, *заступник голови організаційного комітету*;
Вакуленко Юлія Валентинівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, керівник Навчально-наукового центру інформаційно-комунікаційних освітніх технологій та освіти дорослих Полтавського державного аграрного університету;
Дудник Володимир Васильович – кандидат технічних наук, доцент, керівник відділу із забезпечення освіти дорослих та інноваційного розвитку Полтавського державного аграрного університету.

Е 50 **EMI Teaching: теоретичні основи та практичні стратегії викладання англійською мовою** : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 4 серпня – 14 вересня 2025 року. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. 96 с.

ISBN 978-966-397-536-8

У збірнику представлено матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «EMI Teaching: теоретичні основи та практичні стратегії викладання англійською мовою» (4 серпня – 14 вересня 2025 року).

УДК 37.091.39=111(062.552)

© Полтавський державний аграрний університет, 2025
© Центр українсько-європейського наукового співробітництва, 2025

ISBN 978-966-397-536-8

ЗМІСТ

English for specific purposes: teaching and learning vocabulary in the fields of applied sciences
Aleksandruk I. V., Androshchuck A. H., Maliuha O. S. **5**

Інтеграція технологій штучного інтелекту в систему вищої освіти України
Андрощук А. Г., Александрук І. В., Малюга О. С. **8**

Особливості викладання дисциплін гуманітарного циклу іноземною мовою
Баличева Л. В. **12**

Адаптація навчальних дисциплін під програму EMI
Бергер А. Д. **15**

Методики викладання іноземної мови для студентів-юристів: класичний підхід та інновації
Блага О. Б. **19**

Task-Based Learning у контексті EMI: переваги для розвитку критичного мислення майбутніх юристів в умовах воєнного часу
Бурдоносова М. А. **22**

Perspectives of teaching foreign languages to students of the faculty of economy
Vorova T. P. **25**

Формування іншомовної комунікативної компетентності у процесі підготовки фахівця з образотворчого мистецтва
Гусєва Л. Г. **27**

Особливості проведення тренінгів онлайн з командного менеджменту для магістрів з менеджменту
Живко З. Б. **31**

Використання штучного інтелекту у дослідженні річкових геосистем (на прикладі річки Південний Буг)
Залізняк Я. І. **34**

Strategies for teaching mixed-ability groups in EFL
Zykova K. O. **37**

Особливості формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів
Козубенко І. В. **40**

AI-based language-oriented methodologies in EMI teaching of brand and project management, business digitalization, and information systems in economics
Kuznietsova T. V. **44**

EMI Teaching: світова парадигма впровадження
Луценко О. Є. **48**

Лінгвістичний аналіз тексту як складова професійної підготовки фахівців з філології
Міщинська І. В. **53**

ОК «Вступ до методології CLIL» як важливий складник підготовки здобувачів за ОПП «Середня освіта (Українська мова і література та мова і література (англійська))»
Павлова І. Г. **55**

Когнітивне перевантаження як бар'єр у розвитку іншомовної комунікативної компетентності студентів: стратегії подолання
Пасхал О. С. **57**

Визначення місії та цілей організації у процесі стратегічного менеджменту
Перцович Т. О. **60**

Інтеграція EMI у викладання фінансових дисциплін: від термінології до міжкультурної комунікації
Пшенична М. В. **64**

Ключові виклики та зміни в публічних фінансах під час війни
Розумович Н. Ф. **67**

Проблеми упровадження білінгвального підходу у навчанні природничо-математичних дисциплін
Сальник І. В. **70**

Особливості викладання англійської мови у закладах вищої освіти в системі МВС України
Сікорська В. А. **74**

EMI у підготовці тренерів зі спорту
Сотник Ж. Г. **77**

Інтеграція цифрових технологій у процес навчання англійської мови
Старчик О. О. **81**

Principles of teaching foreign languages in higher educational establishments in conditions and consequenses of contemporary social challenges
Terekhova S. I. **84**

Інтеграція англомовних аналітичних звітів ІТ-компаній у підготовку майбутніх фахівців з кібербезпеки в умовах English-medium instruction
Чепурна О. Є. **88**

Механізми мотивування викладання дисциплін англійською мовою у закладах вищої освіти
Юрків Р. Р. **90**

ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES: TEACHING AND LEARNING VOCABULARY IN THE FIELDS OF APPLIED SCIENCES

Aleksandruk I. V.
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Chemistry and Physics-Related Faculties
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

Androshchuck A. H.
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Chemistry and Physics-Related Faculties
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

Maliuha O. S.
Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Chemistry and Physics-Related Faculties
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

In the modern globalized world not only students but also ordinary people, (herein learners) have a constantly increasing demand for English for Specific Purposes (ESP). This is caused by speedy development of different fields of human life, including Applied Sciences. Learners who are enrolled in a certain ESP course have specific purposes that they would like to accomplish. In the majority of cases, learners are eager to master specific vocabulary needed for their jobs and, thus, improve their soft skills, such as communicative ones. Whatever the reasons may be, the key roles of teachers are to consider leaners' needs and to assist them in developing or improving their English proficiency to eliminate the gap between what they currently know and what they would like to acquire in the future.

Furthermore, ESP teachers should:

– create and take into account needs analysis, involving leaners, subject teachers, stakeholders and other interested parties as they may impact the ESP course [3; 4].

– apply various corpus tools, including *Sketch Engine; AntConc; TextSTAT; Trafilatura; Constituent Likelihood Automatic Word-tagging System (CLAWS); UAM CorpusTool; WordNet; WordSmith Tools and*

others, in order to determine grammatical and lexical characteristics of the discourse under analysis [1; 8];

– cooperate with stakeholders and subject teachers to comprehend and determine the types of the tasks, as well as cultural, linguistic and technical features that may characterize or influence a specific context [British Counsil, n.d.]. For instance; the abbreviation *AI* may stand for both *Artificial Intelligence (укр. Штучний Інтелект (ШІ)*; *Alian Intelligence (укр. Позаземний Інтелект (ПІ)* and *Artificial Insemination (укр. Штучне Запліднення (ШЗ)*;

– select authentic and unique texts for ESP classes from books, reference books, manuals, technical reports, instructions, thesauri, peer-reviewed journal articles, and others [3; 4];

– consider and combine various learners' skills, such as communicative skills, teamwork, critical and analytical thinking skills, relationship development (the *Bloom's Taxonomy* use) [2];

– observe leaners in classroom, as well as in other settings, for example, conferences, speaking clubs, professional meetings, etc.) [3; 4];

– provide clear instructions, practice, and well-grounded feedback on each task type completed by learners [3; 4].

Professional vocabulary is a key aspect in ESP teaching and learning. Many researchers consider ESP terminology as the most significant factor that distinguishes ESP from General English. Thus, teachers should choose their materials based on such criteria as ESP terms quality and quantity. The vocabulary teaching process consists of such stages as the introduction of a novel term, including, its derivatives, collocations, antonyms and synonyms, visualization, matching of the terms to their definitions, abbreviations, acronyms, symbols, or pictures). For instance, the term *device* has the following synonyms: *appliance, contraption, gizmo, widget, and many others* [5].

According to the Cambridge Dictionary (n.d.), *device* is defined as a machine or an object invented for a certain purpose [5].

E.g. The company produces devices to detect carbon monoxide [9].

Appliance is a deice or a piece of equipment, especially an electronic one, utilized in the house, for example, a hoover, a coffee machine, or a cooker [5].

E.g. We stock a wide range of domestic appliances, including fridges, freezers and dishwashers [5].

Contraption is a device or a machine that looks very old-fashioned, awkward or bizarre, especially one that you do know how to apply [5].

E.g. Early cameras were large and expensive contraptions [9].

Gizmo (informal) is referred to a minute device or machine with a specific purpose [5].

Widget (informal) is used to name a small device whose name you do not know or cannot recall [5].

E.g. This new widget will bring fresh content to your website every hour [5].

In Applied Sciences, including Computer Engineering, Mathematics and Calculus there are a wide range of terms derived from the best-known English scientists *George Boole (1815–1864),* Norwegian mathematician *Niels Henrik Abel* (1802–1829), French mathematician *Élie* Cartan (1869–1951), for instance, *Boolean Algebra, Boolean calculus, Boolean determinant, Boolean function, Boolean logic, Boolean matrix, Boolean operational table, Boolean operator, Boolean Representation Theorem, Boolean ring* [7, p. 22]; *Abelian domain, Abelian field, Abelian extension, Abelian group, Abelian operation, Abelian ring, Abelian theorem, Abel's inequity, Abel's Irreducibility theorem* [7, p. 1]; and *Cartan matrix, Cartan relation, Cartan subgroup, Cartan Torsion Coefficient* [7, p. 27].

In the field of Computer Engineering and Information Technologies, there are different programming languages originating from common nouns, such as *Ballerina, BETA, Cobra, Ceylon, Java, Curry, SIGNAL, Clean, Ease, Easy, GAP, GRASS, Grasshopper, Squirrel, Python, Pizza, Opal, Mouse, Logo, Hope, etc.* [6

Therefore, it is evident that special attention in teaching and learning ESP should be paid to specialized or professional vocabulary. In order to create an efficient vocabulary learning process, teachers should consider a range of various factors mentioned above, specifically learners' needs.

Bibliography:

1. Berberich, K. & Kleiber, I. *Tools for Corpus Linguistics*. 2025. https://corpus-analysis.com/tag/corpus%20creation

2. Bloom, B. S. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. In *The Cognitive Domain*. 1956. New York: David McKay.

3. British Council. *ESP*. n.d. https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/knowing-subject/d-h/esp

4. British Council. *What do ESP teachers need to know about word lists for language learning and teaching?* n.d. https://www.teachingenglish.org.uk/news-and-events/webinars/webinars-teachers/what-do-esp-teachers-need-know-about-word-lists-language

5. Cambridge Dictionary. n.d. dictionary.cambridge.org

6. Computer Programming Terms. 2025. computerhope.com

7. Geller, E. (ed.). *The McGraw-Hill Dictionary of Mathematics*. (2nd ed.). 2003. McGraw Hill.

8. Jabeen, M. & Rashid, R. *Advancements in Corpus Analysis Tools: A Comprehensive Guide for Linguistic Research and Novice Users.* 2025. https://www.preprints.org/manuscript/202502.0639/v1
9. Longman Dictionary. n.d. ldoceonline.com

ІНТЕГРАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Андрощук А. Г.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов хіміко-фізичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Александрук І. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов хіміко-фізичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Малюга О. С.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов хіміко-фізичних факультетів
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Сучасні процеси глобалізації, цифровізації та стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) вимагають швидкої адаптації багатьох сфер життя та діяльності, насамперед, освітньої. Перед освітянами постає необхідність вкотре переглянути та критично оцінити підходи до навчання, зважити усі переваги та недоліки використання ШІ в освітньому процесі. Технологія ШІ є новою предметною галуззю для шкіл та закладів вищої освіти (ЗВО) у всьому світі. Реальність є такою, що використання генеративного штучного інтелекту (ГШІ) має величезні наслідки та здійснює суттєвий вплив на суспільство, – як позитивний, так і негативний. Наразі суспільство потребує чітких критеріїв щодо мети, принципів і цінностей, якими воно буде керуватися під час роботи з ШІ. Відсутність таких критеріїв

та пов'язані з цим порушення академічної доброчесності змусили університети діяти. Так, деякі з них вирішили заборонити використання ШІ, інші намагаються регулювати роботу з ним та дозволити технологіям вільно інтегруватись в університетську екосистему. В Україні спостерігається зростаюче визнання потенціалу ШІ, про що свідчать різноманітні ініціативи та пілотні проєкти, часто зумовлені необхідністю національного відновлення та євроінтеграції. Проте широке впровадження стикається зі значними викликами, включаючи технологічні бар'єри, занепокоєння щодо точності та надійності ШІ, а також суттєві питання, пов'язані з академічною доброчесністю та етичним використанням [1, с. 30].

Однак, ШІ стрімко стає ключовою силою як у навчанні іноземною мовою, полегшуючи сприйняття іншомовного контенту, так і у вивченні іноземних мов зокрема. докорінно змінюючи традиційні парадигми навчання. Використання технологій ШІ сприяє значному переходу до більш гнучких та індивідуалізованих навчальних середовищ, краще пристосованих до різноманітних потреб студентів. Всепроникний вплив ШІ трансформує освітні моделі в усьому світі, сприяючи більш персоналізованим, інклюзивним та адаптивним навчальним шляхам для сучасних студентів.

Враховуючи сучасні тенденції та наявний досвід, можна визначити наступні ключові переваги використання ШІ у навчанні іноземною мовою:

- **персоналізоване навчання**

адаптація навчального контенту відповідно до потреб, темпу та стилю навчання

- **покращення мовних навичок**

забезпечення постійної підтримки покращення письма, читання, говоріння, сприйняття іншомовного контенту, збагачення словникового запасу

- **підвищення залученості та мотивації**

зростання інтересу, зниження тривожності та підвищення ефективності навчання завдяки інтерактивним та геймифікованим підходам

- **зворотній зв'язок**

автоматизована система оцінювання ти миттєва корекція помилок

- **підтримка викладачів**

спрощення створення навчальних матеріалів, аналіз даних про студента для адаптації методів навчання

- **підвищення доступності**

інструменти перекладу матеріалів, функції перетворення мови та текстів, цілодобова доступність навчання

Ці переваги вказують на зміни у парадигмі мовної освіти, що переходить від простого "вивчення мови" до "навчання за допомогою мови". Традиційна педагогіка часто грунтується на граматичних правилах, словникових списках та логічно структурованих вправах. Однак, згадані переваги навчання з використанням ШІ, вказують на іншу парадигму. ШІ сприяє створенню контенту, реальним діалогам, дослідницькій допомозі та персоналізованому навчанню, що адаптується до індивідуальних потреб здобувача освіти. Студенти залучають ШІ для використання мови як інструменту для письма, практики говоріння, розуміння складного контенту, перекладу, узагальнення тощо та взаємодіють з мовою у значущих контекстах. Ця активна залученість, у поєднанні з миттєвим зворотним зв'язком, означає, що мова стає інструментом для навчання та спілкування, а не просто об'єктом вивчення. Це свідчить про те, що ШІ є не просто доповненням до існуючих методів навчання мови, а каталізатором для більш імерсивного, комунікативного та автентичного підходу до оволодіння мовою. Він виходить за рамки механічного запам'ятовування та ізольованого розвитку навичок до інтегрованого, контекстуалізованого використання мови. Для розробників навчальних програм та викладачів це означає необхідність переоцінки педагогічних цілей, пріоритетності комунікативної компетенції, критичного мислення цільовою мовою та здатності використовувати мову для реальних завдань, а не лише зосереджуватися на граматичній точності ізольовано. Це відповідає сучасним теоріям прикладної лінгвістики, які виступають за навчання «через мову», а не лише «про мову».

Існує помітний розрив між сприйнятими перевагами ШІ та його обмеженим практичним застосуванням академічним персоналом, що супроводжується різними ставленнями викладачів та здобувачів освіти. Ця розбіжність між глобальною тенденцією до стрімкого впровадження ШІ та обережним, дещо інертним, і часто заснованим на зовнішніх уявленнях, а не на особистому досвіді, впровадженням в Україні, вказує на те, що інтеграція ШІ є не просто технічним оновленням, а складним соціо-педагогічним завданням. Це означає, що простого надання інструментів ШІ буде недостатньо; потрібне глибше розуміння основних культурних, інфраструктурних та етичних побоювань. Ефективна та етична інтеграція ШІ у вищу освіту України вимагає багатогранного підходу. Ключові рекомендації включають стратегічні інвестиції в цифрову інфраструктуру, комплексні програми навчання та підвищення кваліфікації викладачів з акцентом на

відповідальне використання ШІ, розробку чітких інституційних політик щодо академічної доброчесності та продовження досліджень довгострокової ефективності ШІ та його педагогічних наслідків. Вирішуючи ці критичні питання, Україна може використати трансформаційну силу ШІ для підвищення рівня володіння англійською мовою, розвитку критичного мислення та приведення своєї освітньої системи у відповідність до світових стандартів.

Література:

1. Андрощук А.Г., Малюга О.С. Використання штучного інтелекту у вищій освіті: стан і тенденції. *International science journal of Education & Linguistics.* 2024. Vol. 3, No.2. С. 27–35.

2. Artificial intelligence and English language teaching: Preparing for the future 2nd edition: July 2024. Artificial intelligence and English language teaching: Preparing for the future.

3. The Risks of Blind Use of AI tools by Students and the Need for AI Usage Policies in Universities. The Risks of Blind Use of AI tools by Students and the Need for AI Usage Policies in Universities

4. Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. 2024. – Львів – Торунь : LihaPres.328с. https://cuesc.org.ua/images/informlist/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20advanced_training_OLA.pdf

5. Artificial intelligence and English language teaching: Preparing for the future. https://www.teachingenglish.org.uk/publications/case-studies-insights-and-research/artificial-intelligence-and-english-language

6. Рекомендації щодо відповідального використання ШІ: питання права інтелектуальної власності. https://me.gov.ua/view/2d134af9-482d-458b-a43d-67b36742ce95

7. Tom Williams Jack Grove Five ways AI has already changed higher education. URL:https://www.timeshighereducation.com/depth/five-ways-ai-has-already-changed-higher-education?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=editorial-weekly&spMailingID=25829776&spUserID=MTAxNzcwOTEyM

8. Artificial intelligence tools and their responsible use in higher education learning and teaching. URL: https://www.eua.eu/resources/publications/1059:artificial-intelligence-tools-and-their-responsible-use-in-higher-education-learning-and-teaching.html

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Баличева Л. В.
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри української філології та історії
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

Майбутній європейський шлях розвитку України неможливий без формування висококваліфікованого спеціаліста з високим рівнем фахових знань, широким світоглядом та знанням англійської мови, як мови міжнародного спілкування. В Законі України від «Про застосування англійської мови в України» наголошується, що поширення англійської мови в Україні сприятиме зміцненню міжнародного іміджу держави, підвищенню рівня її конкурентоспроможності та туристичної привабливості [1]. Тому у контексті імплементації цього Закону в закладах вищої освіти поширений напрям навчання, коли поєднується декілька дисциплін, однією з яких є англійська мова. Така методика полегшує вивчення іноземної мови, фахової лексики, сприяє розвитку навичок комунікації, допомагає інтегруватися до глобального академічного простору, і як результат полегшує підготовку нового покоління двомовних професіоналів в глобальному світі, які будуть мати не тільки високий ступень фахових компетентностей, але й чималий рівень знань з англійської мови.

З огляду на це, поєднання англійської мови з академічними предметами створює більш ефективний навчальний процес та сприяє покращенню якості освіти. Більше того, знання англійської мови відіграють більш вагому роль у процесі адаптації до сучасних вимог світу, надають простір у багатьох сферах життя тим, хто володіє нею на високому рівні. Інтеграція англійської мови як «планетарної» мови міжнародного професійного спілкування у навчальний процес відкриває доступ здобувачів вищої освіти до міжнародних освітніх програм. Наприклад, у закладах вищої освіти багатьох країн існує велика кількість освітніх програм для магістрів, які викладаються англійською мовою, що сприяє міжнародній кооперації навчальних закладів, більшій конкурентоспроможності студентів на ринку праці. Тому підтримуємо думку багатьох дослідників, які припускають, що інтегровані академічні курси сприяють покращенню знань як

з англійської мови так і з фахових дисциплін, кажучи англійською «win-win» [2].

Ще однією перевагою розвитку англомовних освітніх програм є намагання залучити іноземних студентів, що на цей момент дуже актуально для українських закладів вищої освіти, які потерпають від нестачі місцевих абітурієнтів.

Викладання нерідною (англійською мовою) різних немовних навчальних дисциплін ґрунтується на методиці EMI (English as a Medium of Instruction) – тобто іншомовного занурення. Такий процес занурення може бути або повним – total або plain immersion, коли академічний курс викладається виключно англійською (може використовується переважно серед студентів-іноземців, або серед україномовних студентів з високим рівнем знань з англійської мови) або частковим – partial чи shelyered immersion [3]. При частковому зануренні викладач може вживати як іноземну так і рідну мову здобувачів вищої освіти під час викладання фахових дисциплін для полегшення сприйняття фахового предмету з поступовим переходом до викладання суто англійською мовою, або ж викладач протягом всього курсу використовую рідну мову для пояснення складного матеріалу. Саме виходячи з цих міркувань в Харківському національному економічному університеті ім. С. Кузнеця з першого курсу практикується повне занурення у групах студентів-неносіїв англійської мови. На першому курсі викладається навчальна дисципліна «Історія української культури». Курс має класичне теоретико-практичне спрямування, коли кожна тема висвітлюється в лекціях та обговорюється на семінарських заняттях. Опанування матеріалу цієї дисципліни гуманітарного циклу полегшується тим, що здобувач вищої освіти дуже добре знає зміст шкільного курсу «Історії України», а також тому що, англомовна лексика, яку використовує викладач, не перевантажена спеціальною термінологією. Але практика довела, що історичної лексики набагато більше, ніж технічної і вона не завжди має англійську відповідність. Наприклад, назва *Трипільська культура* використовується тільки українськими істориками, в світовій історії вона відома як *The Cucuteni culture*. Також, вивчаючи різні періоди історії української культури, виникають складності в перекладі слів. Особливо складно перекладати історичні терміни доби козаччини, періоду радянської влади.

Проте поширення методики EMI у викладанні навчальних дисциплін пов’язане не тільки з наведеними вище перевагами, а й із безліччю особливостей та проблем.

Насамперед, найпоширенішою проблемою можна назвати недостатній рівень володіння англійської мовою як здобувачів вищої освіти,

так і викладачів. На думку науковців ЕМІ не може бути ефективним без спеціальної підготовки викладачів.

Варто наголосити, що для викладання навчальних дисциплін англійською мовою в першу чергу не вистачає навчальних матеріалів. На нашу думку, вирішити це може допомогти спільна робота групи викладачів, в складі якої будуть як викладачі фахової дисципліни там і викладач-філолог, який володіє методикою викладання іноземної мови.

Ще однією особливістю є вивчення наукової та фахової термінології. Для розв'язання цієї проблеми викладач може запропонувати слухачам понятійний апарат до кожної лекції, презентації, які можна помістити на сторінці курсу в системі Moodle. З таким візуальним матеріалом здобувачі вищої освіти можуть ознайомитися заздалегідь і це суттєво покращить розуміння лекційного матеріалу та його запам'ятовування.

З вищенаведеного випливає третя особливість. Для того щоб розробити курс викладач витрачає в декілька разів більше часу ніж на підготовку методичного забезпечення навчальних дисциплін з українською мовою викладання. І це варто враховувати при розрахунку годин.

Водночас, створення курсів підвищення кваліфікації викладачів, які викладають англійської мовою, також можуть допомогти набути відповідної компетенції у галузі методики викладання іноземної мови. Такі курси повинні містити три основні складові – де першочерговим є підвищення рівня знань з англійської мови; наступною складовою є ознайомлення з різноманітними новими методичними прийомами; і нарешті, це оволодіння інноваційних інтерактивними технологіями.

Отже, з вище наведеного випливає, що впровадження курсів гуманітарного циклу можливо розпочинати з першого курсу навчання у форматі поступового занурення, що в подальшому переростатиме вже в повне під час вивчення фахових дисциплін. Також слід зазначити, що методика ЕМІ сприяє інтенсифікації та прискоренню процесу удосконалення здобувачами вищої освіти англійської мови професійного спрямування.

Література:

1. Закон України «Про застосування англійської мови в Україні» від 04.06.2024 р. № 9432-IX [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text (дата звернення: 25.08.2025).

2. Macaro E., Curle S., Pun J., An J., Dearden J. A systematic review of English medium instruction in higher education. *Language Teaching*.

2018. Vol. 51, № 1. P. 36–76. DOI: https://doi.org/10.1017/S0261444817000350 (дата звернення: 27.08.2025).

3. Тарнопольський О. Б., Черняк Н. А., Сторожук С. Д. Викладання англійською мовою дисциплін гуманітарного циклу як вид англомовного занурення на молодших курсах немовних вишів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2017. № 2(14). С. 204–210.

4. Бурмакіна Н. Проблеми імплементації фахових дисциплін з англійською мовою викладання у програму підготовки здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 59. Том 1. С. 239–243.

АДАПТАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ПІД ПРОГРАМУ ЕМІ

Бергер А. Д.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу
Національний університет харчових технологій
м. Київ, Україна

Англійська мова як засіб навчання (ЕМІ) стала популярною стратегією у вищій освіті у світі, що дедалі більше глобалізується, особливо в країнах, де англомовність не розвинена. Для того, щоб надати студентам доступ до глобальних академічних дискурсів та сприяти міжнародній співпраці, ЕМІ використовується для викладання академічних предметів, які не мають прямої мовної спрямованості. Необхідність інтернаціоналізації академічних програм та залучення різноманітного студентського складу стимулювала швидке розширення ЕМІ в навчальних закладах по всьому світу [5].

Навчання дисциплін англійською мовою закладах вищої освіти забезпечує завершене формування у студентів потреби вивчення англійської мови з оволодінням нею як засобом спілкування, пізнання, самореалізації та соціальної адаптації в полікультурному світі на основі усвідомлення важливості вивчення іноземних мов насамперед англійської як засобу спілкування і пізнання в сучасному світі, підвищення своєї конкурентоспроможності під час економічної та соціальної євроінтеграції [1].

В Україні забезпечення навчання за програмою EMI є важливою частиною політики інтернаціоналізації. Традиційно під інтернаціоналізацією розуміється навчання українських студентів в іноземних університетах у рамках програм обміну/мобільності, що є дуже бажаним з точки зору їхньої майбутньої кар'єри. Крім того, цей «вихідний» аспект інтернаціоналізації стосується мобільності персоналу, яка дозволяє викладачам університетів їздити на навчання або викладацькі візити до іноземних університетів, проводити спільні дослідження з іноземними колегами та публікувати результати в англомовних журналах [2, ст. 12].

Головна мета EMI – допомогти вчителям адаптувати зміст курсу для викладання англійської мови змістовно, зберігаючи академічну якість та роблячи його доступним для учнів з різним рівнем володіння англійською мовою. Основними принципами адаптації матеріалів для викладання англійської мови є зрозумілість, баланс когнітивного навантаження та культурна ясність. Потрібно враховувати обмежені мовні навички студентів, когнітивне навантаження та, звичайно, культурні відмінності в розумінні інформації. Успішна адаптація означає створення матеріалів, які є лінгвістично зрозумілими, добре структурованими та культурно чутливими.

Фахівці визначають чотири основні типи проблем (викликів), які повинні подолати викладачі EMI: рівень володіння мовою викладача (teachers' language abilities), рівень володіння мовою студентів (students' proficiency), адекватні (відпо відні) методи викладання (appropriate methods), недостатні ресурси (inadequate resources) [3, с. 96].

Загальні рекомендації для вчителів щодо оптимізації переходу до викладання англійською мовою включатимуть такі стратегії: обов'язковий період адаптації, контроль темпу та швидкості мовлення, презентація нової лексики, повторення вже вивченого на початку кожного уроку, роздаткові матеріали та наочні посібники, ключові слова, довідкова література іноземною мовою, глосарії. Англійська мова використовується як на лекціях, так і на практичних та лабораторних заняттях. Інтерактивний підхід застосовується на лекціях, що заохочує студентів до обговорення, роботі у групі, встановленню зворотного зв'язку зі викладачем [4, с. 20].

Викладачам часто доводиться застосовувати індивідуальні педагогічні стратегії, які балансують між потребою розуміти предмет та вивчати англійську мову. Активне навчання важливе, оскільки воно передбачає безпосереднє залучення студентів до навчального процесу через дії та обговорення, а не пасивне отримання інформації. Ось основні інструменти активного навчання:

– Подумай-Обговори-Поділись (Think-Pair-Share): Студенти обмірковують тему індивідуально, потім об'єднуються в пари, щоб обговорити свої думки, перш ніж поділитися ними з класом.

– Взаємне навчання (Peer learning): Студенти пояснюють концепції один одному, зміцнюючи власне розуміння, допомагаючи своїм одноліткам.

– Групова робота (Group work): Невеликі групи учнів співпрацюють над проблемою або проектом, сприяючи командній роботі та глибшому розумінню.

– Опитування в класі (Classroom Polls): Інструменти миттєвого зворотного зв'язку, такі як клікери або онлайн-опитування, для оцінки думки чи розуміння учнів.

– Тематичні дослідження (Case study): Приклади з реального світу для аналізу та застосування теоретичних концепцій учнями, що заохочує практичне мислення.

– Проблемне навчання (Problem-based learning): Учні працюють над вирішенням складних реальних проблем, часто без чіткого керівництва, що сприяє критичному мисленню.

– Інтерактивне моделювання та рольові ігри (Interactive modeling and role-playing): Учні беруть на себе ролі в симуляціях або дебатах, що допомагає їм досліджувати перспективи та приймати рішення.

– Перевернутий клас (Flipped Classroom): Матеріал вивчається вдома (наприклад, відеолекції), тоді як час в класі використовується для обговорення, діяльності та вирішення проблем.

– Тести та самооцінювання (Tests and self-assessment): часті, невеликі вікторини для перевірки розуміння та мотивації до регулярного навчання.

– Мозкові штурми (Brainstorming sessions): Учні співпрацюють, щоб генерувати ідеї з певної теми, сприяючи творчості та залученості.

Ці інструменти заохочують активну участь, співпрацю та критичне мислення, необхідні для глибокого навчання. Методи активного навчання є життєво важливими для успіху та ефективності курсу EMI з кількох причин. Покращене розуміння та навички англійської мови, посилена взаємодія, ефективна комунікація, критичне мислення – це динамічні інструменти, які значно підвищують досвід викладання та навчання на курсі EMI та залучають студентів, зменшують когнітивне перевантаження EMI. Ці методи не лише сприяють глибшому вивченню матеріалу, але й заохочують критичне мислення та покращують мовні навички в контексті. Однак успіх цих підходів залежить від наявності ресурсів [6, с. 157].

Рекомендації для студентів складаються з необхідного періоду адаптації, почергового вживання рідної та англійської мов

(code-switching), конспектування англійською мовою, використання англійської мови під час лабораторних і практичних занять, що входять в один курс із лекціями, уточнення й пояснення щодо лексики, різноманітні лінгвістичні ресурси, підготовка до іспитів і пре зентацій саме мовою викладання [3, с. 96].

Прийняття програми EMI – це не просто автоматичний перехід до іншої мовної політики. Впровадження такого методу можливе за спільної діяльності студентів та викладачів професійних дисциплін. Кожен заклад повинен мати чітку мовну політику, що відповідає цілям та принципам EMI, разом зі стратегією мовної підтримки, яка забезпечує необхідні знання та навички для успішного впровадження EMI.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України. URL: Методичні рекомендації щодо забе... | від 25.07.2023 № 898
2. Olga Kvasova. Provision of english-medium instruction:trends and issues. URL: Перегляд тенденції та проблеми викладання спеціальних дисциплін англійською мовою.
3. Бортник С. Б. Англійська як мова викладання: виклики й особливості роботи викладачів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації.* 2019. Том 30(69). № 3. Ч. 1. С. 96–101.
4. Svitlana Bortnyk. Implementing english as a medium of instruction: challenges and benefits. *Причорноморські філологічні студії.* 2024. 6. С. 17–23.
5. Macaro, E., Hultgren, A. K., Kirkpatrick, A., & Lasagabaster, D. (2019). English medium instruction: Global views and countries in focus: Introduction to the symposium held at the Department of Education, University of Oxford on Wednesday 4 November 2015. *Language Teaching*, 52(2). 231–248. doi:10.1017/S0261444816000380
6. Михайленко, Г., & Антонець, М. (2024). Особливості моделі EMI як освітнього підходу у великобританії та Україні. *Витоки педагогічної майстерності*, (34). С. 155–159. https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.318087

МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ЮРИСТІВ: КЛАСИЧНИЙ ПІДХІД ТА ІННОВАЦІЇ

Блага О. Б.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Івано-Франківськ, Україна

Інтеграція іноземних мов у навчальний процес юридичних вищих навчальних закладів була важливим кроком на шляху до підвищення якості вищої освіти в Україні та сприяла формуванню готовності студентів до сучасних професійних реалій. Відповідно вдосконалення базових методик навчання іноземних мов є необхідним та таким, що має відповідати не лише набуттю мовних, професійних компетентностей студентів та їх soft skills, а і забезпечити майбутнім юристам можливість орієнтуватися у сучасних суспільних процесах та займати конкурентноспроможні позиції у міжнародному середовищі.

Практика викладання іноземних мов для студентів-юристів вказує на поєднання використання класичних методик навчання та інноваційних технологій. На нашу думку саме класичні підходи слід трактувати як базові, що спрямовані на формування ґрунтовних мовних знань, передбачають систематичне засвоєння граматики, розуміння лексики, розвиток навичок читання, перекладу та письма. Такий навчальний процес характеризується систематичністю та структурованістю, послідовністю та логічністю викладу матеріалу, орієнтацією на засвоєння теоретичних знань тощо. Інноваційні ж методики орієнтовані на відтворення інформації із творчим застосуванням, тобто активізацію пізнавальної діяльності студентів, розвиток критичного та креативного мислення, індивідуалізацію, персоналізацію та інтерактивність навчання.

Розглянемо, наприклад, граматико-перекладний метод, метою якого є розвиток логічного мислення, послідовне, інтенсивне вивчення юридичної термінології (аналіз текстів, переклад нормативно-правових актів, фахових статей, договорів та інших документів). Він допомагає забезпечити студентів-юристів знаннями з фахової лексики переважно для читання та перекладу, але водночас не передбачає повною мірою формування та розвиток комунікативних навичок.

При читанні автентичних юридичних текстів формуються навички аналізу, синтезу та інтерпретації прочитаного. Студенти можуть їх використовувати для глибокого розуміння змісту, переосмислення, адаптації, порівняння, опрацювання проблемних ситуацій. Вивчення специфічних мовних конструкцій лише у поєднанні з розмовною практикою дають можливість співпраці з іноземними студентами, сприяють студентській мобільності та надають доступ до міжнародних юридичних баз даних для професійного зростання, самореалізації та самовдосконалення.

Виконання письмових вправ, спрямовані на вдосконалення лексико-граматичного матеріалу та розуміння мовних структур для побудови текстів юридичного характеру, виробляють навички роботи з фаховими документами та є передумовою формування реальних навичок мовлення, які вимагають високої точності та відповідності професійному стилю. При виконанні завдань (наприклад, продовжити речення, вставити необхідне за змістом слово, вжити відповідний час, знайти відповідності, оформити документ тощо) вдосконалюються навички розуміння, правильного використання граматичних та лексичних норм, вміння їх перефразувати та глибинно переосмислити.

Лекційно-семінарська система передбачає найефективніше забезпечення диференціації навчання та особистісний підхід до кожного студента, впровадження інноваційних методів для формування предметних компетентностей, створення міждисциплінарних зв'язків, формування комунікативних навичок та навичок наукового пізнання.

Різні види лекцій як форм організації навчання сприяють розвитку інноваційних методів (методологічна лекція, загальнопредметна лекція, бінарна лекція, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція типу питання – відповіді – дискусія тощо) та створюють передумови для набуття навичок soft skills, зокрема планування, самоорганізації та критичного мислення. Запропоновані викладачами семінарські заняття сприяють узагальненню та систематизації знань. Традиційними сьогодні є семінари-проєкти, круглі столи, семінари-ділові ігри, презентаційні семінари, семінари-дискусії, які надають більше комунікативних можливостей та формують мовленнєві компетентності. Під час семінарів-симуляцій, наприклад, студенти залучаються до розв'язання реальних або наближених до реальних правових ситуацій, що дає можливість вдосконалити комунікативні навички, формує їхню здатність аналізувати факти та аргументувати власну позицію, приймати рішення іноземною мовою, розвивати креативність, мотивацію, пізнавальні навички, формують правове мислення та правову культуру.

Створенню середовища, що імітує професійні ситуації допомагає застосування сучасних методів, а саме інформаційно-комунікаційних

технологій. Такі технології дають змогу знаходити, аналізувати та ефективно використовувати юридичну інформацію; створювати та зберігати спеціалізовані юридичні бази даних (наприклад, для швидкого пошуку інформації), системи для відеоконфернцій та проєктів; оптимізувати робочі процеси; створити платформи для самовдосконалення або онлайн спілкування.

Крім того використання сучасних технологій значно підвищує ефективність навчання іноземної мови, як от онлайн-платформи – My English Lab, Coursera або спеціалізовані ресурси, які використовують для вивчення юридичної іноземної мови (інтерактивні завдання, тести й матеріали, що відповідають професійним потребам студентів); мобільні додатки Quizlet, Legal English Vocabulary Trainer (для розширення словникового запасу, удосконалення граматики та практики вимови).

Важливими причинами вивчення іноземної мови для майбутніх юристів є набуття комунікативних компетентностей для міжкультурної комунікації та інтеграція міжкультурного компоненту в їх професійну підготовку. Отож при вивченні іноземної мови має передбачатися набуття знань про культуру та мовний етикет країни, мову якої вивчають; правову систему та особливості професійного дискурсу; формування правових цінностей, толерантності, громадянської та правової культури. Отримані навички допоможуть майбутнім юристам вести перемовини, виконувати представницькі функції, успішно взаємодіяти в міжнародному середовищі. Таким чином, розвиток міжкультурної комунікації підвищує професійну готовність студентів до потреб глобалізованого ринку юридичних послуг.

Зазначені проаналізовані методи підкреслюють важливість поєднання базового компоненту та інтеграції інноваційних підходів і міжкультурної складової у викладання іноземних мов у юридичних вищих навчальних закладах. При цьому слід звертати увагу на те, щоб модерна система викладання іноземної мови була студентоцентрована, збалансована та ефективна, так як сучасні технології впроваджуються в систему освіти трансформаційно, активно змінюючи традиційні підходи до навчання.

Крім того стрімкої популяризації набуває застосування чат-ботів і системи штучного інтелекту. З одного боку, вони допомагають створювати професійний контент, індивідуалізоване віртуальне середовище для навчання і можуть імітувати реальні ситуації професійної діяльності, адаптують освітній процес до умов сучасного цифрового світу. З іншого боку, постають питання достовірності фактів (адже в юриспруденції це неприпустиме явище), хибне трактування ситуації, етичні питання, втрата студентом навичок логічного мислення та

аналітичних здібностей. Зростає ризик некваліфікованого перекладу, що може призвести щонайменше до помилкових правових висновків.

Для повноцінного впровадження новітніх методик в освітній процес ключовим є створення у навчальних закладах необхідної матеріально-технічної бази та залучення інституційних ресурсів. Важливо забезпечити викладачів і студентів доступом до сучасних технологій, навчальних матеріалів, тренінгів із цифрової грамотності, навчальних онлайн-платформ, віртуальних лабораторій, цифрових бібліотек та баз даних тощо. Завданням викладачів та провідних науковців є створення освітнього середовища, здатного забезпечити реалізацію визначених освітніх цілей та розвиток ключових компетентностей студентів.

TASK-BASED LEARNING У КОНТЕКСТІ ЕМІ: ПЕРЕВАГИ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Бурдоносова М. А.
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та публічного права
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

В умовах глибоких трансформацій, які переживає українське суспільство внаслідок повномасштабної війни, система вищої освіти стикається з безпрецедентними викликами. З одного боку, триває процес інтернаціоналізації освіти, орієнтований на включення України у глобальний академічний простір; з іншого – зростає потреба у формуванні висококваліфікованих, відповідальних фахівців, здатних мислити критично, діяти етично й захищати цінності демократичного правопорядку в умовах кризи. Особливо це стосується сфери юридичної освіти, де майбутні правники мають бути не лише технічно обізнаними у правових нормах, а й здатними до глибокого аналізу, перевірки фактів, оцінки достовірності інформації та протидії маніпуляціям – тобто володіти розвиненим критичним мисленням.

На цьому тлі дедалі більшої актуальності набувають сучасні освітні методики, що інтегрують професійне навчання зі стратегіями розвитку вищих когнітивних навичок. Однією з таких методик є Task-Based Learning (TBL) – підхід, заснований на виконанні змістовних, наближених до реального професійного життя завдань [1, с. 58].

Впроваджена у рамках EMI (English Medium Instruction) – викладання фахових дисциплін англійською мовою – ця методика відкриває потужний потенціал для інтегрованого формування мовної, правової та критично-аналітичної компетентності студентів. EMI як стратегія інтернаціоналізації освіти докладно аналізується в сучасній європейській літературі [2, с. 102].

Особливо важливою є така інтеграція у підготовці майбутніх юристів. У період війни питання інформаційної безпеки, документування воєнних злочинів, правової оцінки міжнародних процесів та критичного аналізу новинних повідомлень стають не лише професійними викликами, а й етичними зобов'язаннями. Саме тому варто звернути особливу увагу на ті методичні інструменти, які не просто навчають, а формують свідомого, мислячого громадянина-правника. Task-Based Learning у контексті EMI є одним із таких інструментів. EMI як освітній простір для розвитку мислення. Тому у воєнний час потреба в критичному мисленні зростає, особливо для майбутніх юристів, які мають працювати з джерелами інформації, документами, нормами права та фактами [3, с. 16].

Навчання фахових дисциплін англійською мовою не є лише засобом інтернаціоналізації освіти. EMI створює багатовимірне освітнє середовище, у якому студенти не лише опановують правову термінологію англійською, але й вчаться мислити у глобальному, міжкультурному та міждисциплінарному контекстах. Водночас, саме цей формат потребує адаптації дидактичних стратегій, які б дозволяли уникати механічного засвоєння матеріалу та стимулювали когнітивну активність студентів.

TBL як методологія фокусується на виконанні навчальних завдань, що імітують реальні професійні ситуації. Завдання можуть включати аналіз юридичних кейсів, дебати на правові теми, моделювання судових слухань, підготовку правових висновків або перевірку фактів для правової експертизи. Важливо, що у TBL процес мислення не підпорядкований мові – мова слугує інструментом виконання завдання, а не його кінцевою метою. Це забезпечує інтеграцію мовної і професійної компетентності.

У юридичному контексті TBL сприяє формуванню:

1) аналітичного мислення (через аналіз норм, прецедентів, фактів);

2) аргументації та контраргументації (у дебатах і симуляціях);

3) інформаційної гігієни (через перевірку джерел, розмежування правових фактів і припущень);

4) етичної рефлексії (через обговорення складних морально-правових дилем).

Під час воєнного конфлікту значна частина правової роботи пов'язана з розмежуванням правдивої інформації та пропаганди,

верифікацією правопорушень, збором доказів воєнних злочинів, а також оцінкою легітимності дій органів влади та міжнародних структур. Майбутні юристи повинні володіти навичками критичного читання, вмінням ставити запитання до джерел, ідентифікувати логічні помилки та маніпуляції.

TBL дозволяє моделювати такі ситуації в аудиторії. Наприклад, студенти можуть отримати завдання проаналізувати новинні повідомлення щодо порушень міжнародного гуманітарного права, зіставити їх з текстами Женевських конвенцій, виявити фейки або відсутність підтверджених доказів. Такі завдання не лише навчають правовому аналізу, а й формують інформаційний імунітет – здатність протистояти дезінформації в межах правового поля.

Task-Based Learning у форматі EMI – це не лише сучасна дидактична стратегія, а цілісна педагогічна філософія, яка поєднує навчання мови, фахового змісту та навичок високого рівня мислення. У юридичній освіті вона дає змогу наблизити процес навчання до реалій професійної діяльності, зробити його більш інтерактивним, практикоорієнтованим та релевантним до потреб часу. Особливої ваги це набуває в контексті воєнного часу, коли на перший план виходить не лише обсяг знань, а здатність їх критично осмислювати, перевіряти, застосовувати та комунікувати у міжкультурному середовищі.

TBL-методика активізує студентів не лише як мовних суб'єктів, а як дослідників, аналітиків, аргументаторів, здатних ставити запитання, шукати істину, працювати з різними джерелами, виявляти суперечності та ухвалювати виважені рішення. Ці навички є фундаментальними для професії юриста – не лише в мирний час, але й у періоди криз і дестабілізації, коли на правниче середовище покладається відповідальність за встановлення фактів, захист прав людини, забезпечення справедливості та збереження принципів верховенства права.

Крім того, EMI-контекст створює умови для мобілізації когнітивного ресурсу студента: робота іноземною мовою стимулює більшу увагу, усвідомленість у побудові суджень, точність аргументації. У поєднанні з TBL це дозволяє створити навчальне середовище, в якому студенти не пасивно споживають інформацію, а активно її трансформують – через діалог, критику, співпрацю та практичне застосування.

Таким чином, поєднання Task-Based Learning та EMI у юридичній освіті сприяє формуванню критично мислячого фахівця нового типу: гнучкого, відповідального, мовно-компетентного, здатного орієнтуватися в складних інформаційних потоках, виявляти правову істину та захищати демократичні цінності. У час, коли Україна веде боротьбу

не лише на полі бою, а й на фронті інформації та права, саме такі фахівці є запорукою сталого розвитку правової держави.

Література:

1. Еліс Р. Навчання мови на основі завдань / Р. Еліс ; пер. з англ. Київ : Лінгвіст, 2020. 288 с.
2. Макаро Е. EMI – викладання фахових дисциплін англійською мовою / Е. Макаро ; пер. з англ. Харків : Факт, 2021. 312 с.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. М., Шпак О. І. Критичне мислення у вищій школі: методичний аспект / за ред. Л. І. Мацько. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. 204 с.

PERSPECTIVES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO STUDENTS OF THE FACULTY OF ECONOMY

Vorova T. P.
Ph.D. in Philology
Oles Honchar Dnipro National University
Dnipro, Ukraine

Good assimilation of speech activity by students studying at the Faculty of Economics is determined by certain patterns, including the latest achievements in psychology, pedagogy and information technology: this allows the teacher to move away from the stereotypical perception of language as a kind of frozen system, bringing to the forefront the mastery of living spoken language [1; 2].

The concept of language as a means of communication requires a more flexible approach to the set of methods and techniques for its better assimilation by economics students. The systematic use of resources in teaching a foreign language requires non-standard principles of selection and organization of language material [3]; in this case, the main emphasis is placed on the controlled dynamics of learning in role-playing and situational-thematic exercises, which are active and energetic in nature.

In this regard, the teacher's ability to form in the student the appropriate mechanisms that facilitate the interaction of speech utterances with subsequent reliance on the semantic perception of what is heard in foreign language speech, which is focused primarily on understanding information of a professional nature, becomes especially acute.

The educational process itself begins: a) with the creation of a positive emotional attitude in the student towards the subject, as well as the necessary conditions for the student's educational and cognitive activity, which should be supported by self-control and self-correction; b) with stimulating independent creative activity of students, taking into account professional interests in the field of economics.

Educational and cognitive activity is a multi-level system that includes active forms of regulation and transformation of various theoretical and methodological systems. During practical classes, practical information from a number of other subjects is also generalized, specified and used.

The main methods used in conducting practical classes are exercises, constructing situations, modeling general schemes, searching for necessary information, and independently expanding knowledge. Intensive organization of the educational process presupposes prompt feedback and equally prompt correction of training.

In the educational process, constant, long-term improvement of methods of monitoring and assessing knowledge is extremely important. The teacher needs to actively seek ways that can help to speed up the acquisition of information about students' quality knowledge and skills. For these purposes, the use of commenting, condensed surveys, and control test tasks is effective.

During practical work, the students may make some mistakes as a result of the inevitable mutual influence of their native and foreign languages. For such a situation, the teacher should develop a set of exercises that help to automate the correct use of problematic structures.

The active introduction of computers opens up the wide opportunities for managing educational activities with the aim of intensifying them [4]. The computer resource allows for a significant increase in the amount of information assimilated by students due to the fact that it is presented in a more generalized form.

The use of computers also opens up rich possibilities for the application of programmed exercises. In the process of activating this type of activity, not only questions and tasks are shown on the display, but also answer options are given for a particular question, from which students choose the correct one. Saving time by working on a computer allows you to study a larger volume of information, expand the range of exercises and, thus, more thoroughly consolidate what you have learned.

Intellectualization of computer-based learning systems is a dominant trend in educational activities. Internet technologies should also promote the development of students' independent learning activity, increase their level of adaptation of educational material, and strengthen their motivation in order to make the learning process more interesting and multifaceted.

The use of the Internet for educational purposes to improve practical skills in foreign languages has quite a high potential and arouses interest among students in this form of work.

In general, the use of modern methods of teaching foreign languages helps to organize the educational session in the most effective form, individualizing the work of economics students through the integration of information and communication technologies into the educational process.

Bibliography:

1. Затонацька Т., Воловець Т., Анісімова О. Дистанційна освіта: механізми організації та перспективи розвитку. *Освітня аналітика України.* 2020. № 1(8). С. 88–103.

2. Козинець А. Мотиваційне середовище закладів вищої освіти в системі міжнародних порівнянь. *Věda a perspektivy*. 2024. (12(43)). С. 206–214. DOI: https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-12(43)-206-214

3. Oryshchyn I. Motivation as an important factor in studying foreign languages in a non-linguistic higher education institution. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах.* 2020. № 70(3). С. 170–174.

4. Хоменко О., Паустовська М., Онищук І. Вплив інтерактивних технологій на процес навчання і розвиток здобувачів вищої освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 5(33). С. 1222–1231. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-5(33)-1222-1231.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Гусєва Л. Г.
викладач кафедри мистецтв
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

У сучасному світі важливого значення набуває підготовка компетентного фахівця, який здатний до висококваліфікованої професійної діяльності та спроможний ефективно реалізувати власний творчий потенціал. Тому науково-педагогічна спільнота вищих навчальних

закладів України акцентує увагу на якість освіти; у цьому контексті активне навчання й особиста мотивація виступають головними рушіями процесу набуття необхідних професійних компетенцій [2, 5].

Важливим завданням освітнього процесу є також адаптація особистості до складних викликів сьогодення, до вимог сучасного світу. В умовах глобалізації студенти все частіше зіштовхуються з викликами міжкультурного й міжнародного спілкування, які стають невід'ємною частиною їхньої навчальної та професійної діяльності. Як зазначають дослідники, мовні бар'єри часто обмежують можливості вільного висловлення думок і розуміння співрозмовників, що створює труднощі у побудові ефективної комунікації. Якісне навчання передбачає професійне знання, як власної національної, так і іноземної мови, що вважається запорукою успіху та можливість високоякісної міжнародної взаємодії у сфері культури та мистецтва [2].

У сучасній освітній системі також все більше уваги приділяється роботі з обдарованими особистостями (учнями, студентами). Це зумовлено потребою суспільства в інноваційних підходах, креативності та висококваліфікованих спеціалістах. Важливою складовою цього процесу є готовність викладачів до роботи з такою аудиторією [4].

Отже, з огляду на зазначені вище аспекти, а саме: глобалізаційні процеси, підготовку фахівця з погляду компетентнісного підходу та спрямування уваги на обдаровану особистість, розглянемо можливості формування іншомовної комунікативної компетентності фахівців з образотворчого мистецтва у процесі їхнього навчання.

Слід зазначити, що мистецтво та мистецька діяльність в сучасному світі набуває нових рис обумовлених вимогами нового часу. Твір мистецтва відходить від сюжету, від формального і набуває концептуальності. Зміст мистецького твору має бути донесений до глядача через певний концепт, інсталяцію, перформанс. Важливу роль, при цьому, відіграє комунікація, способи якої теж змінюються; спілкування та взаємодія набувають першочергового значення, особливо у контексті міжнародного спілкування.

Нині підготовка фахівців з образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах здійснюється за різними спрямуваннями та спеціальностями, надаючи такі кваліфікації як: художники, реставратори, дизайнери, художники-педагоги тощо. Цикл художніх дисциплін: живопис, рисунок, композиція, пластична анатомія та інші у підготовці таких фахівців є базовим. І застосування англійської мови під час викладання цих предметів може розширити можливості щодо їх майбутньої професійної діяльності, забезпечить підготовку компетентного фахівця світового рівня.

Підготовка фахівця з образотворчого мистецтва передбачає теоретичне та практичне опанування навчального матеріалу, поза аудиторну діяльність і може здійснюватися як проєктне та проблемно-орієнтоване навчання, виконання певних проєктів, презентацій, написання прес-релізу, виставкову діяльність тощо. Проектне навчання із застосуванням англійської мови – це виконання тривалих завдань для розв'язання реальних проблем. Проблемно-орієнтоване навчання акцентується на вивченні англійської мови через розв'язання конкретних проблем [1]. Набуття іншомовної комунікативної компетентності під час такого навчання, на нашу думку, може ефективно сприяти як на процес навчання, так і його результати. Опанування мистецьких дисциплін можна зробити більш цікавим процесом, залучаючи англійську мову як інструмент для більш глибокого та всебічного розуміння навчального матеріалу.

Вважаємо, що для розуміння та побудови алгоритму навчального процесу з опанування мистецькими дисциплінами за допомогою англійської мови, доцільно ознайомитися з, розробленим Галиною Михайленко, фахівцем відділу міжнародних зв'язків Полтавського аграрного університету, курсом «EMI Teaching: теоретичні основи та практичні стратегії викладання англійською мовою», в якому, у формі лекційних матеріалів, авторка доступно, зрозуміло та послідовно розкриває важливі аспекти підготовки та побудови такого процесу навчання. За допомогою розглянутих нею основ ефективного EMI-викладання, а також особливостей застосування таксономії Блума, можна зрозуміти важливі механізми поєднання змісту навчальних дисциплін та іноземної мови, як інструменту для глибшого та всебічного оволодіння змістом навчального матеріалу [3]. Таке застосування англійської мови професійного спрямування у процесі опанування дисциплін мистецького циклу, інтегрує зміст навчального матеріалу і надає більші можливості для успішної реалізації навчальних цілей.

Під час вивчення мистецьких дисциплін, англійську мову можна використовувати поступово збільшуючи обсяг її застосування, збалансовуючи когнітивне навантаження та особливості сприйняття й опрацювання навчального матеріалу. Першим кроком може бути створення двомовного словника професійних термінів, які використовуються в живописі, рисунку, композиції тощо. Вивчення термінів українською та англійською мовами можуть зробити процес навчання цікавішим і змістовнішим.

Обговорення власного твору та написання до нього двомовної анотації теж може збагатити й поглибити знання та сприяти формуванню іншомовної комунікативної компетенції. Написання

двомовного прес-релізу до виставки художніх робіт та презентація художньої виставки – ще одна можливість щодо формування іншомовної комунікативної компетенції. Висловлення емоційного переживання форми, кольору, лінії українською та англійською мовами також забезпечить глибше розуміння та можливість правильно передати власні відчуття автора більш широкій аудиторії, що важливо у спілкуванні на міжнародному рівні.

Також використання іноземної мови дає можливість почерпнути більше знань з фаху, беручи участь у міжнародних мистецьких форумах, виставках та інших мистецьких заходах; сприяє цьому й використання сучасних технологій для спілкування в інтернет-мережі, глобальному віртуальному просторі.

Отже, можемо підсумувати, що формування іншомовної комунікативної компетентності на заняттях та поза аудиторній діяльності може розширити можливості майбутнього фахівця, адаптувати його до життя в сучасному соціальному просторі, вивести діяльність та взаємодію на більш високий міжнародний рівень.

Література:

1. Кузнєцова Г. Деякі аспекти навчання англійської мови здобувачів вищих технічних навчальних закладів в умовах підвищення вимог до професійних навичок і комунікативних компетенцій. *Науковий вісник. Серія «Філологія».* 2024. № 11(29). С. 432–444. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/issue/view/301/400

2. Міняйло Н., Федюніна О., Костецька Л. Вплив рівня володіння мовою на формування комунікативної компетентності українських здобувачів освіти. *Науковий вісник. Серія «Філологія».* 2024. № 11(29). С. 534–547. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/17247/17316

3. Михайленко Г. Г. EMI Teaching: теоретичні основи та практичні стратегії викладання англійською мовою URL: https://cuesc.org.ua/prodovzhuyetsya-pidvishhennya-kvalifikatsiyi-z-emi-teaching

4. Савченко Н. В. До питання готовності майбутніх викладачів до роботи з обдарованою студентською молоддю. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка».* 2024. № 11(29). С. 1527–1536. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/17328/17397

5. Харченко О. О. Активне навчання як ключ до оволодіння англійською мовою. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка».* 2024. № 11(29). С. 1726–1734. URL: http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/article/view/17344/17413

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГІВ ОНЛАЙН З КОМАНДНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ МАГІСТРІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ

Живко З. Б.
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту авіаційної діяльності
Українська державна льотна академія
м. Кропивницький, Україна

У зв'язку з поширенням дистанційного навчання, через війну, розпочату росією питання ефективного впровадження онлайн-тренінгів з командного менеджменту для майбутніх управлінців стало особливо актуальним. Тренінги, як інтерактивна форма навчання, сприяють розвитку комунікативних та лідерських навичок, вміння працювати в команді. В умовах онлайну ці процеси ускладнюються технічними, організаційними та психологічними бар'єрами. Тому виникає низка проблем, які потрібно вирішувати в процесі підготовки до занять та безпосередньої їх реалізації, а саме: 1) зниження рівня міжособистісної взаємодії у віртуальному середовищі; обмежена ефективність традиційних тренінгових методик онлайн; недостатній рівень цифрової грамотності; відсутність адаптованих моделей оцінювання командної роботи в онлайн-форматі.

Метою дослідження вважаємо виявлення особливостей проведення тренінгів з командного менеджменту в онлайн-середовищі для магістрів спеціальності «Менеджмент» та розроблення рекомендацій для підвищення їх ефективності.

Формування команди – це динамічний процес, який включає етапи: формування, конфлікти, нормалізація, продуктивна діяльність і розпуск. Хоча командна робота має багато переваг, вона не позбавлена обмежень. Дослідження показують, що у певних управлінських ситуаціях можуть виникати труднощі [1]: прийняття рішень у команді займає більше часу, що ускладнює реагування в екстрених ситуаціях; командна форма часто потребує залучення висококваліфікованих кадрів, що не завжди економічно вигідно; необхідні додаткові витрати на навчання і тренінги для ефективної роботи команди; міжособистісні зв'язки можуть стати джерелом емоційного напруження, особливо при зміні складу команди. Особливо, науковці дослідили специфіку організації дистанційної та домашньої роботи під час пандемії COVID-19 [2; 3].

Для стабільної роботи слід приділяти увагу адаптації та розвитку команди.

Методологія дослідження полягає в анкетуванні студентів для оцінки їхнього досвіду участі в онлайн-тренінгах; інтерв'ю з викладачами щодо труднощів організації командної взаємодії онлайн та непряме спостереження за динамікою роботи студентських команд під час онлайн-занять.

В якості інструментарію дослідження пропонується використовувати (табл. 1).

Таблиця 1

Інструментарій дослідження*

№ з/п	Інструментарій	Блоки запитань / Критерії оцінювання
1	*Анкета для студентів*	
	Мета	зібрати дані про суб'єктивну оцінку ефективності онлайн-тренінгів з командного менеджменту.
	Форма	анонімна Google-форма / опитувальник в LMS
	Приклади запитань	1. Чи брали Ви участь в онлайн-тренінгах з командного менеджменту? (Так/Ні) 2. Як Ви оцінюєте рівень взаємодії в команді під час онлайн-тренінгів? (шкала 1–5) 3. Які інструменти були використані для групової роботи? (відкрита відповідь) 4. Що було найскладнішим у роботі в онлайн-команді? 5. Які елементи тренінгу були найбільш ефективними? 6. Що б Ви покращили у форматі онлайн-тренінгів?
2	*Інтерв'ю з викладачами*	
	Мета	визначити практичні труднощі та методи фасилітації командної роботи в онлайні
	Форма	напівструктуроване інтерв'ю (усне або письмове)
	Блоки запитань	Які основні труднощі Ви відчуваєте при проведенні онлайн-тренінгів? Як Ви організовуєте командну роботу студентів онлайн? Які цифрові інструменти вважаєте найефективнішими? Чи спостерігаєте Ви втрату динаміки/залученості в порівнянні з офлайн-тренінгами? Які форми оцінювання Ви використовуєте для командної роботи?
3	*Спостереження за динамікою командної роботи*	
	Мета	оцінити рівень активності, взаємодії, участі кожного члена команди
	Інструмент	чек-лист спостереження
	Критерії оцінки	Активність учасників (пасивна / помірна / активна) Рівень взаємодії (низький / середній / високий) Наявність/відсутність лідера в команді Чіткість розподілу ролей Здатність до спільного прийняття рішень Частота звернень до фасилітатора

**Складено автором*

Провівши це дослідження три основні групи запланованих результатів (рис. 1).

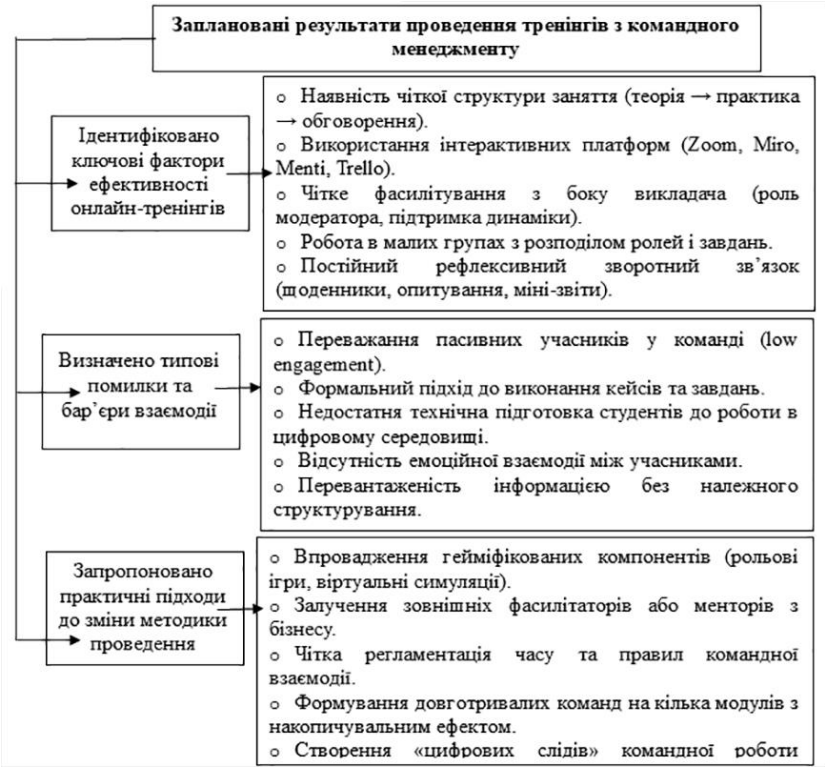

Рис. 1. Результати проведення тренінгів з командного менеджменту*

**Складено автором*

Висновки. Онлайн-тренінги з командного менеджменту можуть бути ефективними за умови належної адаптації змісту, форм та інструментів навчання. Важливим є також розвиток цифрової педагогічної компетентності викладача та активне залучення студентів до інтерактивних форм взаємодії. Важливим фактором буде проведення окремих тем тренінгів англійською (німецькою чи іспанською мовами), залежно від більшості здобувачів, що володіють тою чи іншою мовою.

І відповідно, перспективи подальших досліджень полягають в порівнянні ефективності онлайн- та офлайн-тренінгів, визначенні впливу гейміфікації на рівень командної взаємодії та розробці

авторських онлайн-курсів з елементами AR/VR для управлінської підготовки.

Література:

1. Калинець К. С. Сутність та особливості формування управлінської команди. https://core.ac.uk/download/pdf/324252405.pdf

2. Варіс І. О., Кравчук О. І., Кирянова О. В. Напрями оптимізації віртуального командног о менеджменту в сучасному бізнес-середовищі. *Економіка та суспільство.* 2023. Випуск № 48. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-4

3. Garro-Abarca V., Palos-Sanchez P., Aguayo-Camacho M. Virtual Teams in Times of Pandemic: Factors That Influence Performance. Frontiers in Psychology. 2021. Vol. 12. URL: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.624637

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ДОСЛІДЖЕННІ РІЧКОВИХ ГЕОСИСТЕМ (НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ПІВДЕННИЙ БУГ)

Залізняк Я. І.
PhD, викладач,
викладач кафедри екології та безпеки життєдіяльності
Уманський національний університет
м. Умань, Черкаська область, Україна

Сучасний світ характеризується значним науково-технологічним прогресом. Техногенна активність почала здійснювати масштабний вплив на природне середовище, що спричинило порушення механізмів стабільності в еволюційно сформованих і динамічно функціонуючих природних геосистемах. У зв'язку з цим дослідження антропогенного навантаження на геосистеми набуває особливої наукової ваги, оскільки є необхідним для обґрунтування принципів раціонального використання природних ресурсів, зокрема водних [1].

Щорічне зростання обсягів використання водних ресурсів спостерігається в усіх регіонах України, що актуалізує потребу у комплексному вивченні гідрологічних, соціальних, економічних та екологічних взаємозв'язків у межах річкових басейнів [2]. Тому при виконанні сучасних екологічних досліджень штучний інтелект (ШІ) дедалі активніше інтегрується в аналіз водних систем, зокрема річкових

геосистем. Так як здебільшого його застосування стосується морських та океанічних середовищ, то у сучасному світі розробляють технології, які демонструють високий потенціал для адаптації досліджень до річкових умов [4, 5].

Наразі, завдяки інтенсивному природокористуванню спостерігається значне скорочення площ природних (культурних) ландшафтів. Як наслідок, у межах річкових територій, в тому числі і в басейні Південного Бугу, активізувалися антропогенні процеси (сільське господарство, будівництво та ін.), які спричиняють трансформацію річкових басейнів, що призводить до порушення стабільних морфометричних і гідрохімічних характеристик. Також спостерігається деградація ландшафтної структури, що зумовлює зміну гідрологічного режиму та біотичних компонентів річкових геосистем. Для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між різними формами господарської діяльності та трансформацією природних компонентів басейнової геосистеми застосовують комплексний підхід. Це дозволяє оцінити обсяг трансформованих територій та характер антропогенного впливу з метою визначення зон підвищеної екологічної чутливості, які потребують першочергових природоохоронних заходів. Тому вирішення такої загрози для екологічної стабільності річкової системи потребує проведення геоекологічних досліджень, зокрема, з використанням штучного інтелекту.

Штучний інтелект (ШІ) відкриває нові можливості для комплексного аналізу річкових геосистем, особливо в умовах зростаючого антропогенного навантаження. При дослідженні басейнової системи річки Південний Буг застосовуються такі алгоритми [2]:

– моделювання ерозійних процесів на основі геопросторових даних, супутникових знімків та історичних карт;

– прогнозування якості води з урахуванням впливу промислових викидів, аграрної діяльності та кліматичних змін;

– аналіз ландшафтних трансформацій за допомогою глибокого навчання, що дозволяє виявляти деградацію природних територій;

– оптимізація моніторингу хімічного складу води шляхом автоматизованої обробки даних з сенсорів та лабораторних досліджень.

Застосування алгоритмів нейронних мереж та інтеграція ШІ з геоінформаційними системами дозволяє не лише підвищити точність прогнозування екологічних змін, але й своєчасно виявляти критичні загрози, пов'язані з ерозійними процесами, забрудненням води та деградацію ландшафтів. Це сприяє формуванню ефективних стратегій управління водними ресурсами та збереженню екологічної рівноваги річкових геосистем [3, 4, 6].

Таким чином, використання штучного інтелекту в умовах зростючого антропогенного тиску на басейн річки Південний Буг, а також застосування нейромережевого аналізу та інтелектуальних систем підтримки є ключовим для формування науково обґрунтованих стратегій управління водними ресурсами, оптимізації природокористування та збереження екологічної рівноваги. Так як сучасне природокористування не відповідає вимогам збалансованого розвитку і нормам відновлення природних ресурсів, інтеграція сучасних методів досліджень з інноваційними технологіями допоможе ефективніше здійснювати контроль за якістю поверхневих вод, що є особливо важливим для покращення стану басейнової системи річки Південний Буг.

Література:

1. Басейн річки як геосистема. [Електронний ресурс]. URL: https://kegt-rshu.in.ua/images/dustan/avnpe4.pdf (дата звернення 7.08.2025).

2. Басейнове управління водних ресурсів річки Південний Буг. [Електронний ресурс]. URL: https://buvrpb.davr.gov.ua/vodni-resursy/yakisnyi-stan-poverkhnevykh-vod. (Дата звернення 7.08.2025).

3. Ковальчук І. П., Швець О., Андрейчук Ю. Трансформаційні процеси у басейнових геосистемах правобережної притоки Дністра – р. Бережниця та методи її оцінювання і картографування. Сучасні досягнення геодезичної науки: *Фізична географія та геоморфологія.* 2013. Вип. 2 (70). С. 282–293.

4. Korpylov D., Zdobytskyi A., Mokrytska O., Cherniukh V. Розробка інтелектуальної системи моніторингу водних ресурсів. *Науковий журнал Національного університету «Львівська політехніка»*. 2025. Т. 7, № 1. С. 81–93.

5. Amos Z. The role of AI in stopping sea level rise. *Unite.AI*. 2024. [Електронний ресурс]. URL: https://www.unite.ai/uk/роль-штучного-інтелекту-в-зупинці-підвищення-рівня-моря/ (дата звернення: 13.08.2025).

6. Штучний інтелект та дверні камери економлять воду при поливі (ERIC). *Sci314* (на основі досліджень Texas A&M). [Електронний ресурс]. URL: https://sci314.com/news/shtuchnyi-intelekt-ta-dverni-kamery-ekonomliat-vodu-pry-polyvi/ (дата звернення: 5.08.2025).

STRATEGIES FOR TEACHING MIXED-ABILITY GROUPS IN EFL

Zykova K. O.
Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology
and Business Communication
King Danylo University
Ivano-Frankivsk, Ukraine

It is easy for learners to get frustrated in a class of mixed ability. Stronger learners may feel held back, weaker learners may feel pressured. The teacher may feel stressed. One of the common problem to be solved revolves around the high probability of developing inferiority complexes leading to demotivation of average students.

Observations have proved that the main factor affecting the participation in speaking activity within a given communicative situation is neither the absence of the necessary basic knowledge on the subject (so-called lexical and grammatical minimum), nor a lack of a wish to carry on a conversation on a given topic, because of insufficient understanding of the subject, but the presence of psychological barrier not allowing to overcome different types of fears, e.g. the fear of making a mistake, the fear of a new activity in the presence of an audience and unwillingness to be subjected to critical evaluation by the teacher or other students.

The best solution to this is to have an open-class discussion about the classroom situation – to ensure the best for everyone, it is better to acknowledge the situation and for everyone to agree how to deal with it. It is probably best to stage and structure the discussion.

Use a needs analysis to prompt the students to reflect upon their learning style, learning strategies, language needs, learning enjoyment, motivation, language strengths and weaknesses. Questions that might be included are:

– What kinds of class activities do you enjoy / benefit from?
– Which language skill do you most wish to develop?
– Do you prefer working individually or with a partner?
– Would you rather sit and listen to the teacher all lesson or participate in group work?

Learners compare their answers in pairs or small groups. You should collect the information and prepare a statistical representation of the key questions and answers. This will help to develop the sense of shared community in the class.

Encourage learners to develop an awareness of their own language abilities and learning needs. What are their strengths and weaknesses, and how can they focus on these? How can they measure their own progress?

This may take the form of a learner's diary, regular self-assessment, keeping records of mistakes, or keeping a record of things learnt.

To plan lessons for mixed-ability classes, set clear core goals while allowing for differentiation by offering extension activities for advanced learners and supportive scaffolding for struggling ones. Use task-based learning, implement scaffolding strategies like visual aids and clear, step-by-step instructions, and facilitate various grouping strategies, such as pair-work or small groups, to foster peer support and ensure engagement for everyone. Regularly reflect on what works and adjust your approach based on student reactions and performance.

To accommodate different abilities, tasks should be designed with flexibility in mind:

– **Tiered tasks.** Provide different levels of difficulty within the same activity. For example, in a storytelling task, beginners can describe a picture in simple sentences, while advanced learners can create a complex narrative. Simply assign these tasks individually to each student before pairing them up (if you are planning to do so).

– **Choice-based tasks.** Allow students to choose from different levels of difficulty. For instance, when writing a restaurant review, some students can write a simple paragraph, while others compose a detailed critique. If you are providing separate handouts to your students it is easy to implement by individually designing each task.

– **Scaffolding.** Provide structured support, such as sentence starters, vocabulary banks, or guiding questions, which weaker students can use while stronger ones work more independently.

Grouping Strategies Effective grouping can make a big difference in task performance and student engagement:

– **Mixed-ability groups.** Pairing or grouping students with different proficiency levels encourages peer learning. Higher-level students can act as facilitators, while lower-level students gain confidence through interaction. However, it is important not to overdo it.

– **Similar-ability groups.** When needed, grouping students with similar proficiency levels allows for targeted instruction. For instance, one group may focus on basic sentence construction while another works on idiomatic expressions. Or if the task is the same for all of the groups that will encourage stronger students and challenge weaker ones.

– **Flexible pairing.** Rotate partners frequently so that students experience different levels of challenge and support. As I mentioned earlier, it is a good idea to sometimes allow stronger students to interact with each other, not only helping and facilitating weaker peers.

Adjusting Teacher Feedback and Assessment Mixed-ability classrooms require flexible assessment and feedback strategies:

– **Process-focused feedback.** Instead of only evaluating the final product, provide feedback on students' participation and effort.

– **Personalized feedback.** Offer individualized suggestions based on each student's level. Can be done in the lesson itself or individually in the text form.

– **Alternative assessments.** Use peer evaluations, self-assessment checklists, and oral reflections to measure progress beyond traditional tests. Works like a charm on writing and speaking lessons.

Encouraging Student Autonomy Helping students take charge of their own learning fosters motivation and accommodates diverse abilities:

– **Learning journals.** Have students track their progress, reflect on their strengths and weaknesses, and set personal goals. They can either share it with you or not.

– **Self-paced activities.** Provide optional challenge tasks for faster learners while others complete the core task.

– **Online resources.** Recommend different tools like vocabulary apps, grammar websites, and podcasts tailored to individual levels.

– **Student-led learning.** Encourage students to take ownership of their learning by setting their own targets, working at their own pace, and choosing resources that suit their needs. When students feel a sense of responsibility for their progress, they become more engaged and motivated. This approach allows them to focus on areas where they need improvement while also challenging themselves at a comfortable pace.

– **Metacognitive strategies.** Teach students how to assess their own learning and adapt their study habits accordingly. Activities such as goal-setting, self-reflection, and peer feedback can enhance their ability to take control of their learning journey.

Managing Classroom Dynamics Keeping all students engaged requires a balance between structure and flexibility. What are the essential points of it?

– **Clear instructions.** Use visual aids, gestures, and step-by-step explanations to ensure comprehension. Don’t forget about ICQs.

– **Time management.** Set realistic time limits for each task stage to keep students on track. Make sure you don’t give too much extra time, since some of the students may be faster and will end up doing nothing, unless you have an extra task for them.

– **Positive reinforcement.** Celebrate small successes and progress to build confidence in all learners.

Conclusion. Mixed-ability classes may present challenges, but with a task-based approach and thoughtful differentiation strategies, teachers can create an inclusive and engaging learning environment. By designing flexible tasks, grouping students effectively, providing scaffolded support,

and fostering autonomy, ESL teachers can ensure that all students benefit from meaningful language learning experiences.

Bibliography:

1. Ghazal, L. (2014). Dealing with mixed-ability classes. Problems and solutions. *International Journal of English and Education*, 3(3), 206–212.

2. Harmer, J. (2015). The Practice of English Language Teaching (5th ed.). Pearson Education.

3. Larsen-Freeman, D., & Anderson, M.(2011). Techniques and Principles in Language Teaching (3 rd ed.). Oxford University Press.

4. Mansoor, I. (2016). Strategies for teaching mixed-ability classes in ESL classrooms. International Journal of English Language Teaching, 4(6), 1–12. https://www.researchgate.net/publication/382278448_Strategies_for_Managing_Mixed_Ability_Classes_in_English_Language_Teaching (date of access 13.09.2025).

5. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.). Cambridge University Press.

6. Scrivener, J. (2010). Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching (3rd ed.).

7. Tomlinson, C. A. (2001). How to Differentiate Instruction in Mixed-Ability Classrooms (2nd ed.). ASCD. https://www.researchgate.net/publication/269394850_How_to_Differentiate_Instruction_in_Mixed_Ability_Classrooms (date of access 13.09.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Козубенко І. В.
старший викладач кафедри мовної підготовки
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна

В сучасних умовах глобалізації суспільства, зростання конкуренції та стрімкого розвитку технологій змінюються і вимоги до впровадження нових підходів до професійної підготовки. Перед суспільством стоїть завдання адаптуватися до їхнього впливу та скоординувати зміни щодо цих викликів.

Пріоритетним завданням у галузі освіти постає формування ключових компетенцій у студентів, які вони зможуть впроваджувати у реальних ситуаціях на ринку праці. Ключовим фактором успіху студентів на ринку праці постає розвиток ключових компетенцій, таких як критичне мислення, комунікаційні та міжособистісні навички, а також адаптивність до змін.

Парадигму освіти змінив компетентнісний підхід до професійної підготовки педагогів, звертаючи увагу на ключові поняття «компетентність» та «компетенція». «Компетенція – добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи» [1, с. 560]. «Енциклопедія освіти» тлумачить дефініцію «компетенція» як «відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки учня, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат.

Результатом набуття компетенції є компетентність, яка на відміну від компетенції передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності. Компетенції можуть бути виведені як реальні вимоги до засвоєння учнями сукупності знань, способів діяльності, досвіду ставлень з певної галузі знань, якостей особистості, яка діє в соціумі» [2, с. 409].

Компетентність – це система знань та умінь, що внутрішньо інтегрується в особистісний досвід, тоді як компетенція визначає обсяг знань і умінь людини в певній сфері діяльності. У контексті педагогічної діяльності професійна компетентність включає в себе педагогічні знання, уміння, навички, а також способи їхньої реалізації в діяльності, спілкуванні та розвитку особистості [3, с. 58].

Професійна компетентність включає в себе не лише технічні аспекти роботи, але й розуміння контексту, етичність, комунікативність та інші ключові аспекти. Професійна компетентність вважається важливою складовою професіоналізму, і її визначають як сукупність професійних потреб, професійної придатності, професійної задоволеності та професійного успіху [6, с. 190-191].

Структура професійної компетентності педагога відрізняється тим, що вона включає особистісні якості, які є ключовим інструментом в педагогічній діяльності. Для педагога важливі не лише знання та вміння, але і його здатність сприймати, розуміти та реагувати на потреби учнів.

Американські вчені (Д. Хаймз, Дж. Гамперц) розглядають комунікативну компетентність не лише як володіння граматикою та словником, але й як знання умов і ситуацій [7].

Комунікативна компетентність визначається як якість особистості, що охоплює комплекс знань, умінь і навичок, дозволяючи індивіду вибирати правильні висловлювання відповідно до норм поведінки в конкретних актах взаємодії та ситуаціях комунікації. Систематичне обґрунтування структури та особливостей розвитку комунікативної компетентності відіграє ключову роль у підготовці викладачів до педагогічної діяльності. Комунікативна компетентність викладачів охоплює не лише мовленнєві навички, але і здатність виражати свої думки чітко та лаконічно.

Комунікативна компетентність викладача є однією з ключових та найважливіших характеристик його загальної професійної компетентності. Це обумовлено кількома аспектами: – ключова роль в освітньому процесі. Комунікація вчителя з учнями, батьками, та іншими учасниками освітнього процесу є основною складовою педагогічної діяльності. Вчителю потрібно чітко та ефективно спілкуватися, щоб передати знання, мотивувати, вирішувати конфлікти, сприяти розвитку учнів.

Комунікативна компетентність вчителя дозволяє ефективно організовувати та керувати цією спільною діяльністю. Навіть у чітко регламентованих ситуаціях, таких як урок, або в екстремальних умовах, вчителю важливо володіти комунікативною компетентністю для успішного взаємодії з учнями та іншими стейкхолдерами.

Отже, розвиток комунікативної компетентності майбутнього викладача є ключовим завданням в педагогічній підготовці, оскільки вона визначає його здатність до ефективного спілкування та взаємодії в освітньому середовищі.

Професійно-комунікативна компетентність включає в себе низку навичок та умінь, необхідних для ефективного спілкування та взаємодії в професійному оточенні. Це охоплює вміння висловлювати свої думки чітко та зрозуміло, слухати інших, виявляти емпатію, ставити питання і встановлювати контакт з іншими людьми. Крім того, важливо розвивати навички публічних виступів, культурну компетентність, яка включає в себе розуміння культурних відмінностей і нюансів у комунікації з різними представниками, а також навички письмової комунікації та роботи в групі [4, с. 154].

Міжособистісна комунікація є важливим елементом, оскільки передбачає уміння передавати інформацію, користуватися вербальними і невербальними засобами педагогічного спілкування та створювати педагогічний діалог. Це включає в себе вміння ефективно спілкуватися, виявляти емпатію, розуміти потреби студентів, учнів та створювати позитивний комунікативний клімат. Серед перцептивних умінь важливо враховувати орієнтацію у процесі здійснення комунікативних

актів, розпізнавання прихованих мотивів студентів та визначення їх емоційного стану. Це допомагає викладачеві взаємодіяти зі студентами на більш глибокому рівні, розуміти їхні потреби та індивідуальні особливості. Таке перепрофілювання в освітній парадигмі ставить перед нами завдання не тільки забезпечити студентів фаховими знаннями, але й розвивати їх як особистостей, здатних критично мислити, працювати в команді, ефективно комунікувати та адаптуватися до постійних змін та обставин. Такий підхід не тільки відповідає вимогам сучасного суспільства, але й формує гнучких та конкурентоспроможних випускників, готових до викликів.

Професійно-комунікативна компетентність передбачає володіння навичками ефективної комунікації в професійному середовищі, є важливим елементом для успішної кар'єри та взаємодії у сучасному суспільстві. Вона включає в себе різноманітні аспекти, такі як чіткість висловлювань, слухання, емпатія, публічні виступи, культурна компетентність, письмова комунікація та робота в групі.

Формування професійно-комунікативної компетентності вимагає інтеграції знань з різних галузей, щоб забезпечити комплексний підхід до розвитку комунікативних навичок. Необхідність інтегрованого підходу до навчання та розвитку професійно-комунікативної компетентності для підготовки успішних викладачів є вимогою сьогодення.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Бусол. Київ–Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

3. Клак І.Є. Психолого-педагогічні та лінгвістичні чинники впливу на формування професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів-філологів. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Психологія і педагогіка. 2013. Вип. 22. С. 57-59.

4. Клясен Н. Л. Компетентнісний підхід до розвитку комунікативних здібностей вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. 2012. № 1. С. 153-156.

5. Короткова Ю., Юлдашева С. Українська наукова мова / Ю. Короткова, С. Юлдашева, – ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2025. – 157 с.

6. Шевчук Т., Сідельник О. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів як невід'ємна детермінанта формування їхніх

професійних компетенцій. Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. 2017. Вип. 27(2). С. 189–193.

7. Gamperz J.J., Hymes D. Directions in Sociolingustics: The Ethnography of Communication. New York, 1972. 598 с.

AI-BASED LANGUAGE-ORIENTED METHODOLOGIES IN EMI TEACHING OF BRAND AND PROJECT MANAGEMENT, BUSINESS DIGITALIZATION, AND INFORMATION SYSTEMS IN ECONOMICS

Kuznietsova T. V.
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Management
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav
Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine

It has been demonstrated that English-medium instruction (EMI) in economic and managerial disciplines demands more than subject knowledge in another language. It has required a full-scale transformation of learning environments, especially in the Ukrainian context of wartime disruption, digital shift, and European integration. The post-2022 reality has reshaped how brand, project, and digital business education should be delivered – focusing on interactivity, critical reflection, and multilingual logic.

It has become evident that traditional EMI approaches, based on passive translation or dry terminology, no longer equip students with the competencies they need for a rapidly changing global economy. Thus, innovation is not optional – it is urgent.

The main objective has been to systematize the best EMI-based digital and language-integrated teaching methodologies that cultivate entrepreneurial thinking, decision-making fluency, and emotional intelligence among future professionals in management and economics.

It has been explored how teaching brand and project management through EMI requires the fusion of language, logic, and leadership. Students must not only understand content, but verbalize it, simulate action, and reflect on outcomes – all in English. To that end, several AI-supported tools and techniques have been implemented and critically reviewed.

It has been proven that using digital platforms in structured formats improves the internalization of professional vocabulary and accelerates

meta-cognitive processes. This effect has been especially visible when AI-enhanced scaffolding is used alongside collaborative learning and task-based language teaching.

Table 1

Digital Tools Integrated in EMI Disciplines

Tool or Platform	Function in EMI	Course Context	Student Competency Targeted	Feedback from Learners
Miro	Co-design and visual planning	Brand Management	Creative ideation in English	High engagement
Notion AI	Structured project documentation	Project Management	Task management with terminology	Improved retention
ChatGPT	Scenario simulation and writing support	Digital Business	Business storytelling and ethics	Increased confidence
Trello	Agile team tracking	Project Management	Collaboration in English	Positive communication
Kialo Edu	Critical thinking debates	Business Ethics	Argument structure in English	Better logic structuring

It has been systematized that these tools offer more than functionality: they become thinking environments where English is not just a medium but a problem-solving instrument. The use of Table 1 allows comparative analysis across disciplines and competencies, simplifying adaptation in EMI courses.

It has been analyzed how information systems in economics can serve as perfect models for EMI application. Dashboards, data charts, and economic models use a visual language that aligns well with English academic discourse. Tools such as Google Looker Studio and Tableau Public have enabled learners to interpret and present economic data in English – building technical fluency and strategic communication at the same time.

It has been applied that Canva AI, RunwayML, and Tome allow EMI instructors to convert abstract theory into dynamic multimedia content that students can manipulate and narrate. This fosters not only comprehension but agency and creativity.

It has been justified that Table 2 presents a multi-dimensional matrix to align EMI content with cognitive outcomes. It helps both teachers and students visualize the purpose and application of tasks in English.

Table 2

EMI Tasks and Learning Outcomes by Discipline

Discipline	EMI Method Applied	AI Tool Used	Skill Developed	Learning Output
Brand Management	Storytelling in English	ChatGPT, Canva	Emotional branding + verbal precision	Brand concept pitch deck
Project Management	Scrum-based reflection	Trello, Notion AI	Time logic + cooperative speech	Weekly sprint logs
Digital Business	Case-based simulation	ChatGPT, Miro	Strategic thinking + modal language	Startup growth scenario
Economic Systems	Data commentary writing	Looker Studio	Quantitative expression in English	Insight summary with dashboard
Information Systems	UX microwriting	RunwayML, Tome	Process logic and UI language	AI-augmented interface proposal

The findings summarized in Tables 1 and 2 reveal a growing synergy between digital tools and EMI pedagogical strategies. However, these tools do not function in isolation – their sustained implementation depends on systemic change in curriculum design, academic culture, and technological infrastructure. To fully benefit from EMI innovations powered by AI, Ukrainian higher education must move from ad hoc solutions toward strategic alignment. This leads to the need for forecasting how EMI with AI integration can evolve over time, particularly in the context of national resilience, recovery, and integration into the European Higher Education Area.

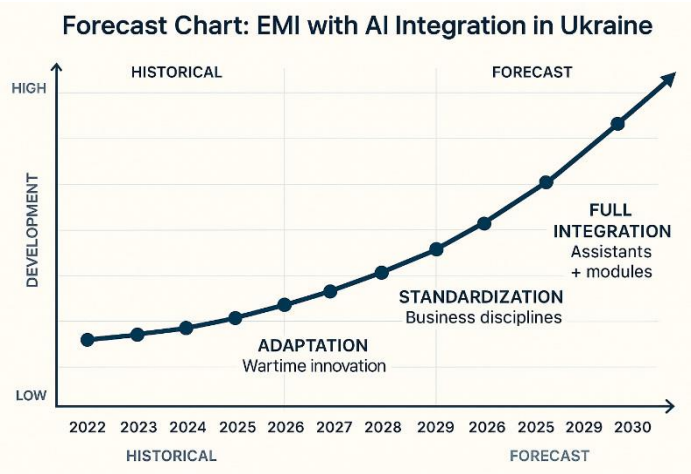

Fig. 1. Forecast Chart: EMI with AI Integration in Ukraine

The projection displayed in Figure 1 is based on observed progress and structured teaching practices across several Ukrainian universities. The initial phase (2022–2024) was marked by emergency adaptation – instructors adopted AI tools reactively, responding to war-related disruptions. The period from 2025 to 2027 is expected to witness standardization, especially in business and management education, with cross-institutional support and quality assurance mechanisms. By 202–2030, full integration is anticipated, including embedded AI tutors, multilingual EMI modules, and automated scaffolding environments. The forecast illustrates a continuous upward trend in both pedagogical complexity and institutional readiness.

Before outlining key conclusions, it is important to emphasize that EMI teaching, when supported by digital intelligence, transforms from a linguistic adaptation effort into a comprehensive cognitive system. It reshapes how students process, apply, and emotionally engage with managerial knowledge – not only in English, but as future decision-makers.

To consolidate the conceptual threads of the previous sections, the following visual map outlines four mutually reinforcing pillars of AI-based EMI teaching. These include innovation driven by real-world demand, collaborative learning using AI platforms, integration of data with reasoning, and alignment with global education frameworks. Together, they create a flexible yet focused pedagogical system that supports strategic competence in English while fostering both local relevance and international readiness.

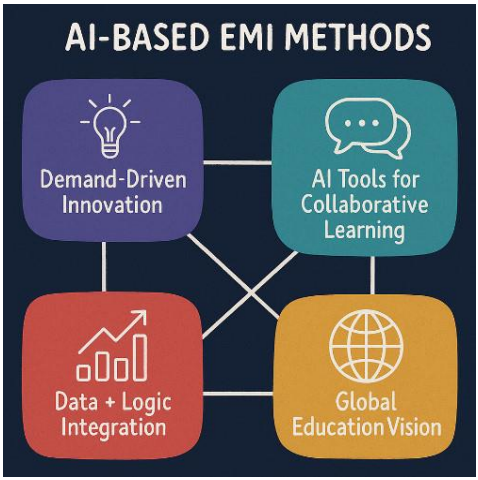

Fig. 2. Four Interconnected Dimensions of AI-Based EMI Methods (Visualization «AI-BASED EMI METHODS»)

As these pillars interact, they generate a cumulative effect on the learning environment: EMI becomes not only a medium of instruction, but a model of strategic cognition. Students are no longer passive recipients of translated knowledge – they actively navigate tasks, decisions, and interdisciplinary challenges using English as an operational and reflective tool. This transformation is especially crucial for post-war Ukraine, where management education must simultaneously address local needs, digital innovation, and alignment with European values.

1. *EMI powered by AI transforms teaching into strategic cognition.* When EMI instruction incorporates AI-supported tools and scaffolding methods, students are not simply learning in English – they are learning how to think strategically in English. This redefines both language education and business education, placing decision-making, emotional literacy, and logic at the core of every course.

2. *Visual and task-based AI platforms amplify learning impact.* Platforms like Canva AI, Miro, and Notion AI do not only support content creation – they externalize thought, enabling students to see and refine their reasoning processes in real time. In management and digital economy disciplines, this leads to improved project outcomes, deeper reflection, and stronger communication performance.

3. *The integration of EMI with digital intelligence accelerates European-level education reform.* By embedding EMI methods into Ukraine's educational recovery agenda – especially in economics, business, and ICT-related programs – institutions strengthen not only internationalization, but also local resilience. The pedagogical shift from «language-first» to «thinking-through-language» prepares graduates for multilingual, tech-driven economies aligned with EU standards.

EMI TEACHING: СВІТОВА ПАРАДИГМА ВПРОВАДЖЕННЯ

Луценко О. Є.
кандидат юридичних наук, доцентка,
доцентка кафедри трудового права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

У високо інтернаціоналізованому секторі глобальної вищої освіти однією з найпомітніших тенденцій XXI століття стало різке розширення програм, що викладаються англійською мовою в неангломовних

країнах. Потужні рушійні сили цього розширення EMI пов'язані з явищами інтернаціоналізації закладів вищої освіти (ЗВО), студентської та академічної мобільності, а також із поширенням англійської мови як глобальної мови. У міру того, як університети прагнуть збільшувати кількість іноземних студентів, пропонуються відповідні англомовні навчальні дисципліни EMI, які розглядаються як ефективний спосіб зробити академічні програми доступними та ринковими [1]. Такі дисципліни EMI також допомагають підвищити міжнародний професійний авторитет як ЗВО, так і їхніх науковців [2, с. 557]. Додатковими обґрунтуваннями для просування EMI зарубіжні науковці називають покращення навичок іноземної мови та перспектив працевлаштування місцевих студентів, а також забезпечення інтернаціоналізації для них [3, с. 49].

Способи, за допомогою яких ЗВО та науковці реагують на різні концептуалізаційні моделі EMI, призводять і до різних дизайнів EMI, що, у свою чергу, формує вимоги ключових зацікавлених сторін, особливо викладачів та студентів. Один з підходів до проєктування полягає в тому, що програми EMI повинні бути орієнтовані на зміст відповідної академічної дисципліни з мінімальним акцентом на вивчення мови [4, с. 45]. Це контрастує з дизайнами, такими як CLIL (*Content and Language Integrated Learning*) та ICLHE (*Integrating Content and Language in Higher Education*), які прагнуть інтегрувати і контент навчальної дисципліни, і мову одночасно [3, с. 53]. Відтак, на континуумі між цими двома підходами міститься велика різноманітність контекстно-залежних варіацій програм EMI, кожна з яких висуває вимоги до викладачів EMI.

Перехід до EMI є викликом для багатьох освітян, коли їм доводиться переоцінювати свої існуючі педагогічні підходи. Так, дослідження EMI в Туреччині показало, що «на заняттях було дуже мало або зовсім не було взаємодій чи дискусій» [5, с. 335]. Окрім того, багато науковців EMI повідомляють, що вони мали мінімальну попередню підготовку або взагалі не мали попередньої підготовки з ефективних підходів до викладання, і ця ситуація повторюється, коли від них вимагається викладання англійською мовою [6].

Закордонні дослідження показують, що, незважаючи на поширену думку про те, що покращення рівня володіння мовою викладачами EMI є ключовим, все ж саме́ їхні фактичні методи навчання часто є більш впливовими [7; 8]. Дослідження Болла та Ліндсі в Іспанії показало, що саме методичні здібності викладачів були оцінені студентами як набагато важливіші для сприяння їх навчанню [9]. Ефективність сприйняття лекції не залежать безпосередньо від високого рівня лінгвістичної професійної майстерності викладача, і тому наводить

аргументи на користь більшої методологічної обізнаності серед викладацького складу [10].

Кілька проаналізованих зарубіжних досліджень свідчать про те, що зосередження уваги на вдосконаленні англомовної компетенції викладачів EMI має поєднуватися з розвитком їхньої педагогічної компетентності [2; 8]. *O'Dowd* [2] наголошує, що дослідження неодноразово доводили той факт, що викладання академічних дисциплін англійською мовою – це набагато більше, ніж просто переклад змісту заняття на іншу мову, і не слід очікувати, що викладачі відпрацьовуватимуть навички викладання за допомогою англійської мови інтуїтивно.

Для багатьох науковців становлення викладачів EMI тягне за собою перехід від їхньої ролі спеціаліста з певної академічної дисципліни до спеціалістів із контенту в EMI. Кілька зарубіжних досліджень показують, що багато викладачів EMI чинять опір ролі підтримки студентів у їхній англійській мові. Так, у рамках змістовно-орієнтованої програми EMI у Швеції *Ament, J. R., and C. Pérez-Vidal* виявили, що в деяких випадках професори не почуваються комфортно, виправляючи помилки студентів [3]. Так, дослідження, в якому взяли участь 41 учений в галузі інженерії EMI в іспанських університетах, виявило їх сильний опір на будь-які очікування, що вони викладатимуть англійську мову на додаток до викладання контенту їх навчальної дисципліни; такий опір може бути пов'язаний з відчуттям освітянами недостатньої компетентності в англійській мові та сприйняттям себе як тих, хто вивчає англійську мову.

Дослідження щодо ставлення данських освітян до EMI показало, що молодші науковці висловлювали більш позитивне ставлення порівняно зі старшими колегами, оскільки молодші педагоги, як правило, починають вивчати мову в більш ранньому віці, вони мають більш високий рівень володіння англійською мовою і краще сприйняття англомовної культури. Аналогічно, дослідження за участю 41 іспанського викладача EMI показало, що викладання англійською мовою розглядається, зокрема, молодими викладачами як шанс для швидшого академічного просування [10].

Навчальні програми EMI в Китаї можна диференціювати залежно від їх цільових студентів, зокрема (1) програми, орієнтовані на вітчизняних студентів, в основному спрямовані на підвищення міжнародних компетенцій студентів, володіння англійською мовою та можливості працевлаштування в майбутньому, та (2) програми, орієнтовані на іноземних студентів, в основному спрямовані на сприяння інтернаціоналізації університетів [10].

Недостатнє володіння англійською мовою є поширеною проблемою, з якою стикаються викладачі EMI у всьому світі. Одна з причин полягає в тому, що більшість старшого покоління науковців не мали можливостей для систематичного вивчення англійської мови, коли здобували свою освіту, тож коли їм доводилося проводити заняття EMI, вони неминуче стикалися з труднощами з англійською мовою.

Викладачі EMI можуть бути в змозі викласти зміст англомовного підручника з їх академічної дисципліни, уважно дотримуючись його, але часто не в змозі використовувати автентичну усну англійську мову для грамотного викладання навчального матеріалу, тобто спонтанно, інтерактивно, у вільній манері. Відтак, більшість викладачів EMI в інших країнах загалом вважають, що їхнім пріоритетом є викладання академічних дисциплін, а не викладання англійської мови. Дослідження показує, що сприйняття EMI викладачами лише контенту підірвало мовні здобутки майбутніх студентів, оскільки акцент на змісті навчальної дисципліни в поєднанні з недостатнім рівнем володіння англійською мовою мав негативний вплив на дискурс в аудиторії [10].

Викладачі EMI в зарубіжних країнах посилаються на недостатній час, відведений на розвиток їхньої педагогічної компетентності та підготовку програм EMI. Дослідження курсу EMI *Business and Economics* в Харбінському інституті технологій показало, що, незважаючи на їхній досвід навчання за кордоном і високий рівень володіння англійською мовою, більшість викладачів EMI все одно витрачали в 2–3 рази більше часу на підготовку до програм з EMI, ніж коли вони викладали ці ж дисципліни рідною мовою [10].

Зарубіжні дослідники акцентують увагу на домінуванні менш інтерактивних занять EMI, орієнтованих на викладача, через недостатнє володіння англійською мовою освітянами. Вони стверджують, що як тільки рівень володіння англійською мовою викладачів EMI покращиться, заняття, природно, стануть більш інтерактивними та орієнтованими на студентів. Хоча рівень взаємодії в аудиторіях тісно пов'язаний зі знанням англійської мови викладачами та студентами, дослідження показують, що саме по собі вдосконалення компетенції в англійській мові не призводить автоматично до інтерактивних занять [7].

Отже, більшість викладачів EMI у світовому розрізі віддають перевагу викладанню контенту їх академічних дисциплін, а не мовній підтримці студентів, і не вважають своєю роллю допомагати студентам EMI розвивати навички володіння англійською мовою. Цей факт суперечить заявленій меті EMI щодо покращення навичок іноземної мови вітчизняних студентів [2; 3]. З огляду на складні вимоги EMI та поширену відсутність підготовки викладачів EMI, мій науковий

огляд свідчить про необхідність забезпечення ясності та належної підтримки викладачів у напруженості щодо передбачуваних ролей та очікувань від викладачів EMI.

Література:

1. Macaro E. English Medium Instruction. Oxford: Oxford University Press. 2018. 344 p.
2. O'Dowd R. The Training and Accreditation of Teachers for English Medium Instruction: An Overview of Practice in European Universities. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*. 2018. № 21(5). Pp. 553–563.
3. Ament, J. R., and C. Pérez-Vidal. Linguistic Outcomes of English Medium Instruction Programmes in Higher Education: A Study on Economics Undergraduates at a Catalan University. *Higher Learning Research Communications.* 2015. № 5 (1). Pp. 47–68.
4. Airey, J. Talking About Teaching in English: Swedish University Lecturers' Experiences of Changing Teaching Language. *Ibérica: Revista de la Asociación Europea de Lenguas Para Fines Específico.s* 2011. № 22. Pp. 35–54.
5. Dearden, J. The Changing Roles of EMI Academics and English Language Specialists. *In Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education. English Language Education*. 2018. Vol. 11. Pp. 323–338.
6. Greer, D. A., A. Cathcart, and L. Neale. Helping Doctoral Students Teach: Transitioning to Early Career Academia Through Cognitive Apprenticeship. *Higher Education Research and Development*. 2016. № 35(4). Pp. 712–726.
7. Helm, F., and M. Guarda. Improvisation is not Allowed in a Second Language: A Survey of Italian Lecturers' Concerns About Teaching Their Subjects Through English. *Language Learning in Higher Education*. 2015. № 5 (2). Pp. 353–373.
8. Dang, T. K. A., and T. T. P. Vu English-Medium Instruction in the Australian Higher Education: Untold Stories of Academics from Non-native English-speaking Backgrounds. *Current Issues in Language Planning*. 2020. № 21(3). Pp. 279–300. https://doi.org/10.1080/14664208.2019. 1641350
9. Ball, P., and D. Lindsay Language Demands and Support for English-Medium Instruction in Tertiary Education. Learning from a Specific Context. *In English-medium Instruction at Universities: Global Challenges*. 2013. Pp. 44–62.
10. Dang T. K. A., Bonar G., Yao J. Professional learning for educators teaching in English-medium instruction in higher education: a systematic

review. *Teaching in Higher Education*. 2023. Vol. 28. No. 4. Pp. 840–858. https://doi.org/10.1080/13562517.2020.1863350

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЛОЛОГІЇ

Міщинська І. В.
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького
м. Хмельницький, Україна

Діяльність зростаючої кількості міжнародних організацій вимагає обміну англомовною текстовою інформацією, яка широко застосовується в різних сферах людської діяльності. Адекватне сприйняття текстової інформації сприяє ефективній співпраці організацій та установ. Ефективне використання інформації вимагає аналізу форм, в яких вона представлена, тобто якісного лінгвістичного аналізу текстової інформації.

Питання аналізу текстової інформації є надзвичайно важливими в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з філології. Історично склалося так, що в українських закладах вищої освіти більше уваги приділялося вирішенню проблем лінгвістичного аналізу художнього тексту. Це має на меті «розвиток логічного мислення у тих, хто навчається, що дозволяє аналізувати власні дії та дії оточуючих, висловлювати власну точку зору та аргументувати її» [1, с. 4]. Однак сучасні фахівці-філологи отримують різноманітну текстову інформацію з різних джерел: з науково-публіцистичних видань, з джерел масової інформації тощо. Отже, аналіз текстової інформації не повинен обмежуватися лінгвістичним аналізом художнього тексту.

Здобувачі вищої освіти Національної академії Державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького, які навчаються за спеціальністю «Філологія», мають змогу вивчати курс вибіркового блоку навчальних дисциплін «Основи лінгвоаналізу». Проходження цієї навчальної дисципліни спрямоване на формування навичок лінгвістичного аналізу текстової інформації. Майбутні фахівці-філологи отримують можливість засвоїти знання й сформувати навички щодо визначення типу текстів відповідно до їх стилістичних ознак. Одним із завдань

є сформувати вміння визначати й давати характеристику морфологічної структури слів. Ще одне завдання навчальної дисципліни «Основи лінгвоаналізу» є виділення особливостей різних типів та жанрів наукових текстів, офіційних ділових текстів, здійснення аналізу газетних текстів.

В процесі вивчення навчальної дисципліни «Основи лінгвоаналізу» здобувачі вищої освіти ознайомлюються з методами та прийомами лінгвістичного аналізу тексту, оскільки вони є необхідним інструментом такого аналізу і постійно застосовуються фахівцями залежно від функціонального призначення й специфіки тексту. При цьому важливу роль відіграють фактори, які визначають добір та організацію мовних засобів у тексті а також принципи аналізу тексту, вибір яких залежить від рівня, на якому аналізується текст. Здобувачі вищої освіти навчаються застосовувати такі методи лінгвістичного аналізу тексту як експлікація тексту, порівняльний метод, інформаційно-семантичний метод, концептуальний метод, метод асоціативного поля.

Таким чином, в процесі вивчення навчального курсу «Основи лінгвоаналізу» здобувачі вищої освіти набувають навичок роботи з різними типами текстової інформації, що є надзвичайно важливим для професійної підготовки майбутніх фахівців-філологів. Погляди на типологію текстів та на функціонально-семантичні типи мовлення, а також принципи й методи лінгвістичного аналізу розглядаються при вивченні здобувачами вищої освіти навчальної дисципліни «Основи лінгвоаналізу». Одним із ключових моментів вивчення курсу є схема лінгвістичного аналізу тексту, яка застосовується до різних видів тексту залежно від їх стилістичних ознак. В процесі вивчення навчальної дисципліни за допомогою мовних пізнавальних стратегій розкриваються механізми, які допомагають здобувачам вищої освіти усвідомити особливості процесу філологічної освіти.

Література:

1. Яблонська Т. М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту : навч. пос. для студ. / Т. М. Яблонська. Одеса : Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2019. 325 с.

ОК «ВСТУП ДО МЕТОДОЛОГІЇ CLIL» ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗА ОПП «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА ТА МОВА І ЛІТЕРАТУРА (АНГЛІЙСЬКА))»

Павлова І. Г.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

На тлі глобалізаційних процесів у всіх царинах суспільного життя виявляються явища міжмовної взаємодії, що, поза будь-яким сумнівом, сприяє розвою культури й освіти. Мови й комунікація нині надважливі. Вони керують світом. Тож розуміння їхньої унікальної ролі забезпечує вибудовування і успішну реалізацію стратегії сталого розвитку кожної держави.

Методологія CLIL, яку активно впроваджують у навчально-виховний процес закладів вищої та загальної середньої освіти, дає добрі результати й для вивчення англійської мови в україномовному середовищі, і для формування в здобувачів компетентностей, необхідних у тій чи тій фаховій діяльності. «Гнучкість CLIL підкріплюється теоретичною основою, яку зазвичай називають моделлю 4C (або українською – 4К). Модель 4C (4К) – це цілісний підхід, де інтегровано зміст (Content – Контент), спілкування (Communication – Комунікація), пізнання (Cognition – Когніція) та культуру (Culture – Культура). Ефективний CLIL відбувається у 5 вимірах: прогрес у знаннях, уміннях та розумінні змісту, у взаємодії в комунікативному контексті, у розвитку відповідних навичок спілкування та в набутті поглиблювальної міжкультурної обізнаності. У цьому сенсі CLIL має певні переваги, значною мірою обґрунтовані доказами: CLIL приводить до кращого володіння мовою, підвищує мотивацію, підходить для учнів усіх здібностей» [2].

У Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка успішно викладають ОК «Вступ до методології CLIL» здобувачам ОПП «Середня освіта (Українська мова і література та мова і література (англійська))» (майбутнім учителям української мови та літератури, учителям англійської мови та зарубіжної літератури) від 2021 року в межах участі в програмі Erasmus + KA2 («Розвиток потенціалу підготовки вчителів іноземної мови як шлях до

впровадження багатомовної освіти та європейської інтеграції України»). Мета курсу – забезпечити розуміння принципів методології CLIL, її теоретичного та практичного підґрунтя, термінологійного апарату, різноманітних засобів практичного застосування, а також дуального принципу в навчанні мови; сформувати в студентів компетентності для роботи в мультикультурному середовищі з добором матеріалів відповідно до специфіки предмета вивчення; фокусувати увагу на основних видах активності в начальній авдиторії; навчити правильно планувати й організовувати заняття з CLIL, удосконалювати навички вільного володіння студентом іноземною мовою, сприяти розвиткові його hard skills, soft skills, meta skills; визначати рівень засвоєння мовних навичок та опанування здобувачем змістового навантаження в обох мовах з метою формування загальних і фахових компетентностей та програмних результатів, передбачених ОПП. Під час навчальної та виробничої практик із другої предметної спеціальності ОП студенти успішно зреалізовують сформовані на заняттях компетентності, про що свідчать прилюдні звіти з практик, відгуки академічних наставників, учителів та учнів ЗЗСО.

Література:

1. Руднік Ю. В. Методика предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL): світовий досвід. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2590/1/Rudnik_Y_MNPKL_PP_2013_FLMD_PI.pdf

2. Ткаля І., Черкашина Н., Огнівенко З. CLIL як глобальна тенденція сучасної світової педагогіки. *Проблеми сучасної освіти.* 2020. № 11. С. 59–62. URL: https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/view/17648

3. Черкашина Н. І., Ткаля І. А. Виклики CLIL у сучасній вищій освіті. *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація*. Тези доповідей XIX наук. конф. з міжнар. участю. 7 лютого 2020 р. Харків, 2020. С. 164–165.

4. Четверик В. К., Веретюк Т. В. Переваги та виклики імплементації елементів методики CLIL у контексті вищої освіти. URL: https://reicst.com.ua/pmtp/article/view/2024-4-08-01

КОГНІТИВНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ЯК БАР'ЄР У РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ: СТРАТЕГІЇ ПОДОЛАННЯ

Пасхал О. С.
аспірантка та викладач кафедри освіти дорослих
Навчально-науковий інститут перепідготовки
та підвищення кваліфікації
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
перекладач, магістр з психології
м. Київ, Україна

Сучасна освіта перебуває в умовах глибоких трансформацій, зумовлених глобалізацією, цифровізацією та стрімким зростанням обсягів інформації, що опрацьовується як студентами, так і викладачами закладів вищої освіти у процесі навчання. Ці фактори актуалізують проблему когнітивного перевантаження, яке виникає внаслідок обмежених ресурсів робочої пам'яті, і одночасно зумовлюють потребу формування критичного мислення як ключової компетентності сучасної людини. Слід також звернути увагу на ще одну вагому компетентність XXI сторіччя у багатомовному суспільстві – як іншомовна комунікативна компетентність (ІКК). Когнітивне перевантаження виступає як один із чинників, що гальмує розвиток іншомовної комунікативної компетентності студентів у закладах вищої освіти. Питання взаємозв'язку когнітивного навантаження, організації навчального процесу та розвитку здатності до усвідомленого аналізу інформації як рідною мовою так і іноземною стає особливо актуальним у педагогічних дослідженнях та практичних імплементаціях останніх десятиліть.

Концепція когнітивного навантаження (Теорія Когнітивного Навантаження (Cognitive Load Theory), Д.Свеллер (J.Sweller) [4]) пояснює, що продуктивність навчання безпосередньо залежить від обмеженої ємності робочої пам'яті. Надмірне навантаження ускладнює засвоєння знань, знижує мотивацію та перешкоджає формуванню глибоких когнітивних навичок. ІКК розглядається як інтегральна здатність ефективно й адекватно функціонувати у міжкультурному мовному середовищі, охоплюючи лінгвістичну, соціолінгвістичну, прагматичну, соціокультурну та стратегічну складові (Council of Europe, 2020). Формування ІКК, перш за все, потребує значних когнітивних зусиль, що легко можуть перевищити можливості робочої пам'яті студентів, особливо за традиційної організації освітнього процесу. Проте сучасні дослідження

свідчать, що когнітивне навантаження може виступати не лише як бар'єр, а й як стимул для розвитку інтелектуальної активності, якщо освітній процес організований відповідно до принципів ефективного навчального дизайну, що має враховувати обмеження пам'яті, структуровану подачу інформації та активне залучення студентів та викладачів.

Активне навчання, яке передбачає інтерактивну взаємодію студентів не тільки із навчальним матеріалом, але й з викладачами-практиками, є одним із ключових інструментів подолання когнітивного перевантаження та запобігає розвиткові фрагментарного ІКК. Методи дискусій, групових проєктів, аналізу кейсів, проблемно орієнтованого навчання сприяють залученню студентів разом з викладачами у процес усвідомленого опрацювання інформації. Завдяки такому підходу перевантаження перетворюється на когнітивний виклик, який стимулює розвиток аналітичних, синтетичних та оцінних умінь – тобто тих компонентів, що формують критичне мислення, досягається ефект «розподіленого навантаження» (коли індивідуальні когнітивні ресурси підтримуються взаємодією в реальному часі, що знижує ризик перенасичення й сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу та подальшому практичному використанню).

Особливу роль у розвитку критичного мислення та ІКК відіграють метакогнітивні стратегії, що містять самооцінювання, рефлексивні щоденники та планування власної освітньої діяльності. Вони надають можливість як студентам, так і викладачам усвідомлювати власні когнітивні процеси, визначати оптимальні стратегії опрацювання інформації та регулювати темп навчання відповідно до індивідуальних можливостей. Дослідження М.Прінс (M. Prince) [4], С.Фріманн та інші (S.Freeman et al.) [2] свідчать, що використання активних методів навчання значно підвищує когнітивну залученість студентів та розвиток їхніх аналітичних умінь порівняно з традиційними лекційними форматами.

Окрім того, інтеграція активного навчання за допомогою засобів цифрових технологій та мультимедіа, дають можливість оптимізувати когнітивне навантаження, забезпечуючи гнучкість, контроль темпу опрацювання матеріалу та можливість адаптації завдань до індивідуальних потреб. Принципи мультимедіа навчання (Р.Майер (R. Mayer) [3]), що містить просторову суміжність, виділення ключової інформації, сегментацію та уникнення надмірності, дають змогу педагогам створювати матеріали, які не перевантажують робочу пам'ять і стимулюють активну когнітивну обробку інформації як рідною так і іноземною мовами.

Таким чином, перехід від перевантаження до усвідомлення в навчальному процесі є критично важливим завданням сучасної педагогіки у формуванні іншомовної комунікативної компетентності. Активне навчання забезпечує умови для трансформації когнітивного перевантаження у ресурс розвитку критичного мислення, формує здатність до усвідомленого аналізу та прийняття рішень, а також сприяє інтеграції знань і розвитку метакогнітивних стратегій щодо інтуїтивного розуміння змісту сказаного та підвищує автономність в опануванні іноземної мови. У результаті студенти набувають не лише фактологічних знань, а й компетентностей, необхідних для успішної професійної та соціальної діяльності у складних умовах цифрового та багатомовного суспільства, а викладачі, перш за все, поглиблюють теоретично-практичні навички та вдосконалюють, адаптують свою професійну компетентність під сучасні реалії ***багатомовного суспільства.***

Література:

1. Council of Europe. (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion Volume. Strasbourg*:* Council of Europe Publishing.

2. Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 111(23), 8410–8415. DOI: 10.1073/pnas.1319030111

3. Mayer R. E. (2002). Multimedia learning. *Psychology of Learning and Motivation*, 41, 85–139. https://doi.org/10.1016/S0079-7421(02)80005-6

4. Prince, M. (2004). *Does Active Learning Work? Journal of Engineering Education,* 93(3), 223–231. DOI: 10.1002/j.2168-9830.2004.tb00809.x

5. Sweller, J. (1988). *Cognitive load during problem solving: Effects on learning*. *Cognitive Science*, 12(2), 257–285. DOI: 10.1207/ s15516709cog1202_4

ВИЗНАЧЕННЯ МІСІЇ ТА ЦІЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Перцович Т. О.
старший викладач кафедри бізнесу та управління
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

У сучасному бізнес-середовищі, яке характеризується високим рівнем конкуренції, швидкими змінами на ринку та зростаючим впливом інформаційних технологій, питання формування чіткої місії та системи цілей організації набуває особливого значення. Місія організації є її стратегічним орієнтиром, який визначає ключову мету існування, відображає цінності та фокусує увагу на основних напрямках діяльності. Цілі, своєю чергою, є інструментом реалізації місії та забезпечують структурованість і послідовність дій стратегічного менеджменту.

Дослідження даної теми є актуальним, оскільки в умовах глобальних змін та екологічних викликів організаціям необхідно адаптуватися до нових реалій і шукати способи забезпечення балансу між економічною вигодою, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю. Чітко визначена місія допомагає не лише встановити довгострокові пріоритети, а й створити позитивний імідж серед споживачів і партнерів, підвищуючи рівень довіри та лояльності до компанії. Цілі організації, які випливають із місії, слугують орієнтирами для планування, організації та контролю діяльності будь якої організації.

Вивченням основних концепцій провідних шкіл менеджменту та новим стратегічним підходам сучасного управлінням зокрема, здійснювалося багатьма вітчизняними та закордонними вченими. Так, стратегічне управління як наукова школа сформувалось на початку 50-х років ХХ ст. як різновид загального менеджменту. Великий внесок у становлення і розвиток теорії стратегічного управління внесли провідні закордонні науковці Р. Акофф, І. Ансофф, К. Боумен, К. Ендрю, М. Портер, П. Друкер, Х. Мінцберг, М. Мескон, Томпсон А.А., А.Дж. Стрикленд, В. Віханський, А.П. Градов, Р. Фатхутдінов, А. Чандлер та інші. А також вітчизняні – О. Амоша, В. Василенко, А. Геєць, А. Гальчинський, П. Гордиенко, Л. Довгань, Ю. Іванов, М. Мартиненко, О. Тищенко, А. Чухно, З. Шершнева та інші [1, с. 9].

Перш ніж розпочинати процес щодо подальшого розвитку підприємства, кожен керівник має чітко відповісти на такі запитання:

«До якої сфери належить наша нинішня діяльність? Чим ми збираємося займатися в майбутньому?» Відповідь на ці запитання допоможе оцінити масштаби та глибину перетворень в організації, характер управління цими змінами. Найчастіше відповідь на зазначені запитання в концентрованому вигляді визначається у місії підприємства. Місія тісно пов'язана з такими категоріями, як «бачення» розвитку фірми, «філософія існування фірми» тощо, і майже завжди є особистим поглядом керівників найвищого рівня на перспективу розвитку підприємства. Місія – чітко виражена причина існування організації. Місія як інструмент стратегічного управління визначає основні орієнтири організації, що є важливими для задоволення конкурентних позицій. Разом із зміною потреб, а також появою нових можливостей виникає необхідність переглянути місію. Вважають, що на цій стадії мова йде про загальну орієнтацію, яка в подальшому має бути виражена у кількісних показниках і трансформована в програму дій [1, с. 46–47].

Процес установлення цілей необхідний для перетворення місії організації в конкретні короткострокові, середньострокові та довгострокові цільові показники. Процесом формування цілей займаються усі менеджери організації. Задана ціль становить собою ряд бажаних результатів, для досягнення яких вимагаються визначені зусилля й організовані дії. Складні, але досяжні цілі дозволяють організації уникнути внутрішнього організаційного безладдя і забезпечують збалансованість у роботі. Стратегія являє собою визначену послідовність кроків даної організації і набір управлінських підходів, що використовуються для досягнення поставлених цілей і реалізації місії даної організації. Процес розробки стратегії – це визначення способу досягнення намічених результатів з позицій сучасного стану організації і перспектив її розвитку. Цільові показники – це кінцеві пункти, а стратегія – засіб їхнього досягнення. Розробка стратегії – динамічний процес, в межах якого менеджер повинен регулярно вивчати внутрішній стан організації і зовнішні фактори, переглядаючи й обновляючи стратегію, коли необхідно. Лише чітко уявляючи положення своєї організації на ринку, з огляду на особливості ринку, менеджер може краще визначити стратегію, яка сприяє досягненню визначених цілей і фінансових результатів [2, с. 22–23].

Стаючи суб'єктом підприємницької діяльності, володіючи економічною самостійністю, цілком відповідаючи за результати господарської діяльності, підприємство зобов'язане сформувати таку систему управління, яка б забезпечувала йому стабільну ефективність, високу продуктивність і стійкість положення на ринку». Тут варто додати, що жодна добре продумана система управління не зможе забезпечити

стабільного функціонування і подальшого розвитку будь-якої організації без попередньо відпрацьованої концепції стратегічного менеджменту. На нинішньому етапі більшість українських підприємств, фірм і компаній використовують концепцію стратегічного менеджменту за основу якої прийнята концептуальну модель, що включає в себе вісім елементів [3, с. 10]:

– ретроспективний аналіз діяльності підприємства;
– діагноз сильних і слабких сторін підприємства;
– прогноз тенденцій змін;
– цілі діяльності;
– стратегію розвитку;
– систему планів, проектів і програм розвитку;
– системи забезпеченості виконання планів, проектів і програм;
– стратегічний контроль.

Стратегічне управління у практичній площині спирається на відомі методи та підходи. Це – системний, ситуаційний, комплексний, інтеграційний, маркетинговий, функціональний, процесний, нормативний, кількісний. Кожний з перерахованих підходів відбиває або характеризує тільки один з аспектів стратегічного менеджменту. Стратегічний менеджмент складається з окремих елементів. За класифікацією американської консалтингової фірми «МакКінсі» доцільно розрізняти такі елементи стратегічного менеджменту: стратегія, структура, стиль, кадри, мистецтво управління, участь у розподілі доходів. Однак найчастіше стратегічний менеджмент організації розглядають як систему, що складається з трьох елементів – стратегії організації, організаційної культури і організаційної структури. Керівництву необхідно починати планувати діяльність організації з аналізу внутрішніх ресурсів і можливостей щодо раціонального використання цих ресурсів для здійснення стратегії. Очевидно, для розробки стратегії кожне підприємство повинне спершу проаналізувати й оцінити такі напрямки своєї діяльності як: місію; конкурентні переваги на ринку; особливості організації бізнесу; сегменти ринків збуту; асортимент продукції або послуг, що надаються клієнтам; ресурси; структуру підприємства і управління; виробничу програму [3, с. 15–25].

Багато власників і керівників на початку року з оптимізмом дивляться у майбутнє та планують стратегію розвитку. Розробка стратегії – процес складний і потребує уваги деталей. На жаль, навіть досвідчені керівники часто припускаються тут помилок. Так, нерідко стратегія виявляється надто абстрактною та відірваною від реальності. Коли це просто список амбітних цілей без розуміння шляхів їх досягнення. Ще одна поширена проблема – відсутність цілісності у стратегії, коли різні підрозділи починають діяти неузгоджено, а часом і врозріз один

з одним. Щоб цього уникнути, керівництву необхідно приділяти постійну увагу балансу інтересів ключових зацікавлених сторін – клієнтів, співробітників, партнерів та суспільства. Усі стратегічні рішення повинні враховувати інтереси цих груп і не обмежувати їхні потреби. Інакше неминучі конфлікти між підрозділами, а це стане сигналом про незв'язність стратегії. Такі конфлікти мають вирішуватися лише на рівні вищого керівництва з опорою пріоритети, закладені у стратегії. Виникає необхідність покроково грамотно розробити та впровадити цілісну стратегію, яка враховує інтереси всіх сторін [4].

На даний момент організації функціонують в умовах війни, складних економічних умовах, що відрізняються економічною нестабільністю, корупцією та великими ризиками. Таким чином, можемо зробити висновок, що дослідження процесу вибору місії та формування цілей організації є надзвичайно важливим як у теоретичному, так і в практичному аспекті. Воно дозволяє зрозуміти механізми стратегічного управління, виявити ключові фактори, що впливають на ефективність діяльності, та розробити рекомендації для покращення роботи підприємств в майбутньому.

Література:

1. Стратегічний менеджмент : навч. посіб. / Бутко М. П. та ін. Київ, 2016. 376 с.

2. Краснокутська Н. С., Кабанець І. А. Стратегічне управління : навч. посіб. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 460 с.

3. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник. Харків : ХНУВС, 2021. 208 с.

4. Калініченко С. М. Ключеві елементи ефективного стратегічного управління підприємством. *Economic space*. 2025. № 201. С. 311. http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/15823/Kalinichenko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

ІНТЕГРАЦІЯ EMI У ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ДИСЦИПЛІН: ВІД ТЕРМІНОЛОГІЇ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Пшенична М. В.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку
Інституту економіки та менеджменту
ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна

У сучасних умовах глобалізації економіки та зростаючої ролі англійської мови як lingua franca бізнесу [1, с. 100] питання якісної інтеграції англійської як мови навчання (EMI) у викладання фінансових дисциплін здобувачам освіти нефілологічних спеціальностей українських ЗВО набуває особливої актуальності.

Зважаючи на той факт, що сфера фінансів є однією з найбільш інтернаціоналізованих, адже саме англомовний простір визначає стандарти фінансової звітності, функціонування ринків капіталу та розробку інноваційних інструментів управління ризиками, – розвиток мовних компетентностей виступає необхідною умовою формування конкурентоспроможних фахівців, здатних інтегруватися у міжнародне професійне середовище, оперувати релевантною термінологією та ефективно комунікувати у багатокультурному світі. Як свідчать результати досліджень групи вчених Оксфордського університету на чолі з E. Macaro [2], використання EMI у вищій школі дозволяє не лише долати мовний бар'єр, але й забезпечує доступ до актуальних наукових досліджень і професійних практик, що здійснюються переважно англійською мовою.

В свою чергу, прагнення України до євроінтеграції, а також історична активація політичної, економічної та освітньої взаємодії з міжнародними партнерами в умовах триваючої російсько-української війни обумовлюють необхідність системного впровадження англійської мови як засобу навчання у вищій школі, зокрема під час викладання економічних і фінансових дисциплін. Так, Міністерство освіти і науки України активно підтримує актуалізацію навчання англійською мовою, що підкреслюється Законом України № 3760-IX від 04.06.2024 року «Про застосування англійської мови в Україні» [3].

У цьому контексті EMI виступає не лише як засіб лінгвістичної підтримки, а й як національний стратегічний освітній вектор. Зокрема,

інтеграція EMI у дидактику викладання фінансових курсів слід розглядати не як просту мовну операцію із трансферу лексики [4, с. 493], а як комплексну педагогічну трансформацію, що змінює характер предметного знання, взаємодію викладача й студента та вимоги до оцінювання освітніх результатів.

Проведене бібліометричне й оглядове дослідження вітчизняного кейсу EMI Teaching у вищій школі дає підстави констатувати, що галузеві особливості й вузька професійна термінологія виступають рушієм і водночас вузьким місцем реформ: її засвоєння потребує більш ніж переліку еквівалентів – потрібна системна робота з семантичною контекстуалізацією, корпусними даними, дискурс-рядками реальних фінансових документів (звітів, проспектів, аналітичних форм), а також увага до міжмовних пасток (квазі-перекладу, відмінностей у термінологічних конвенціях між системами GAAP та IFRS). Тоді як практики, що поєднують кейс-методику, симуляції торгових операцій і роботу з англомовними базами даних, демонструють вищу ефективність формування предметної компетентності у студентів EMI-програм [5, с. 92]. Цю тезу підкріплюють емпіричні дослідження з бізнес-освіти за кордоном, які вказують на позитивну динаміку засвоєння предметного контенту при умові цілеспрямованої мовної підтримки та адекватного дидактичного дизайну курсу [6].

Варто зауважити, що викладання фінансів англійською не може ігнорувати міжкультурну вимірність професійного дискурсу: переговорні практики, уявлення про ризик і етичні норми в фінансовій діяльності варіюються між культурними полями, і EMI відкриває можливість для інтегрованої підготовки, яка одночасно тренує мовну адекватність і культурну гнучкість. Так, підготовка здобувачів освіти до ведення міжнародних переговорів, підготовки англомовних презентацій інвестиційних проєктів і читання міжнародних фінансових стандартів має стати невід'ємною частиною навчальних програм, бо саме така міжкультурна практична компетентність підвищує конкурентоспроможність випускника на глобальному ринку праці [7, с. 121].

Крім того, поява цифрових фінансових інструментів і англомовних інформаційних платформ робить необхідним включення у курикулум EMI-курсів практичних модулів з роботи з професійними системами (наприклад, термінали фінансової інформації, симулятори біржових торгів, англомовні статистичні бази). Використання таких ресурсів не лише підвищує релевантність освіти, але й сприяє формуванню інформаційної компетентності: здатності критично оцінювати англомовні джерела, інтерпретувати фінансові індикатори та адаптувати аналітику до локального регулятивного поля. Тож, використання інтегрованих підходів, які поєднують контент, мову і технологію,

є не просто сучасною дидактичною архітектонікою, але й відповіддю на глобальну цифровізацію та міжнародну інформаційну інфраструктурність.

Водночас, оцінювання у програмах EMI фінансів потребує перегляду традиційних інструментів: акцент тільки на термінологічні тести або математичну коректність розв'язків не відображає повної картини компетентності майбутнього фінансиста. Необхідно впроваджувати рубрики, що враховують предметну грамотність, мовну адекватність у сфері професійного дискурсу, навички комунікації та здатність інтерпретувати англомовні джерела. Таке цілісне оцінювання дозволить уникнути ситуацій, коли студент опанував формальні алгоритми, але не може застосувати знання у міжкультурних або комунікаційних практиках, що є критично важливими для роботи в міжнародних фінансових командах. Ця рекомендація співвідноситься з роботою рецензованих оглядів EMI, які підкреслюють важливість розвитку як контентних, так і мовних результатів навчання.

Тож, стає очевидним, що інституційна політика і підготовка викладачів становлять ключову передумову успіху EMI у фінансах: без системної підготовки академічних кадрів у галузі адаптивних методик викладання, оцінювання та формування міжмовної підтримки, ініціативи EMI ризикують залишатися фрагментарними. В цьому контексті налагодження тісної співпраці між академічними інституціями, державними структурами і центрами мовної підготовки, залучення практиків з індустрії та інтеграція сучасних цифрових платформ дозволють створити цілісну модель викладання фінансових дисциплін англійською мовою, яка одночасно забезпечуватиме розвиток предметної компетентності, мовної адекватності та міжкультурних навичок студентів. Реалізація такої моделі сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських випускників на міжнародному ринку праці та формуванню нового покоління фінансистів, здатних ефективно працювати у глобалізованому економічному середовищі.

Література:

1. Панасенко Є. О. Англійська мова як lingua franca та її роль у сучасних світових політико-економічних процесах. *Держава та регіони. Серія : Державне управління.* 2019. № 3(67). URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2019/20.pdf (дата звернення: 10.09.2025).

2. Macaro, E., Curle, S., Pun, J., An, J., Dearden, J. A systematic review of English medium instruction in higher education. *Language Teaching.* 2017. № 51 (1), pp. 36-76. DOI: 10.1017/S0261444817000350/ (дата звернення: 10.09.2025).

3. Про застосування англійської мови в Україні: Закон України від 4 червня 2024 р. № № 3760-IX / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text

4. Дуна Н., Юрченко В. «Міжнародна економіка – англійська мова»: модель і стратегії інтегрованого навчання. *Матеріали X Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю* (Харків, ХНУ імені В. Н. Каразіна, 12 березня 2021 р.). – Харків, 2021. С. 492–499. URL: https://www.researchgate.net/publication/378139566_Miznarodna_ekonomika-anglijska_mova_model_i_strategii_integrovanogo_navcanna (дата звернення: 10.09.2025).

5. Протасова А. П., Свобода А. М. Особливості викладання англійської мови для студентів економічної спеціальності. *International Science Journal of Education and Linguistics.* 2024. Vol. 3, No. 2. Pp. 89–95. DOI: 10.46299/j.isjel.20240302.10 (дата звернення: 10.09.2025).

6. Sánchez-Pérez, M. del Mar. The impact of EMI on student English writing proficiency in a Spanish undergraduate engineering context. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 13(2), 2023, pp. 301–327. DOI: 10.14746/ssllt.38279 (дата звернення: 10.09.2025).

7. Пшенична М. В. Інтеграція професійного англомовного вокабуляру в освітній процес майбутніх фінансистів. *Розвиток гнучких умінь (soft skills) у процесі освітньої діяльності: теорія і практика* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (м. Глухів, 20 лютого 2025 року) / за наук. ред. д-ра пед. наук, проф. Бірюк Л. Я. Глухів : РВВ Глухівського НПУ ім. О. Довженка, 2025. С. 120–121.

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ТА ЗМІНИ В ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСАХ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Розумович Н. Ф.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна

Війна створює екстремальні умови, які ставлять під загрозу фінансову стабільність країни. Без швидких і глибоких змін у фінансовій системі та управлінні криза може поглибитися. Для забезпечення стійкості держава має розробити чіткі стратегічні заходи.

Головне завдання – адаптувати управління ресурсами до нових реалій, щоб забезпечити стабільність країни в період військової агресії.

В умовах війни публічні фінанси зазнають значних змін та викликів, оскільки держава повинна швидко адаптуватися до нових потреб, пов'язаних з обороною, безпекою та підтримкою економіки. Це кардинально змінює структуру як доходів, так і видатків державного бюджету.

До викликів та змін в публічних фінансах під час війни перш за все відносяться переорієнтація видатків, адже пріоритетним напрямком витрат стає фінансування сектору оборони та безпеки. Значна частина бюджету спрямовується на потреби армії: закупівлю озброєння, дронів, військової техніки, виплату заробітної плати військовослужбовцям, забезпечення їхнього матеріально-технічного та соціального захисту.

Зростання бюджетного дефіциту також відіграє важливу роль, адже війна призводить до різкого збільшення видатків і одночасного скорочення доходів. Зменшення податкових надходжень відбувається через зупинку роботи підприємств, руйнування інфраструктури, міграцію населення та податкові пільги для підтримки бізнесу. Це призводить до значного дефіциту державного бюджету, який необхідно покривати за рахунок інших джерел. Для покриття дефіциту держава змушена звертатися до:

– зовнішніх запозичень та грантів – через Міжнародна фінансова допомога від країн-партнерів та міжнародних організацій (наприклад, МВФ, Світового банку, ЄС) стає критично важливим джерелом. Це можуть бути як кредити, так і безповоротні гранти;

– внутрішніх запозичень через випуск "військових облігацій" для населення, бізнесу та банків є ще одним інструментом залучення коштів.

Податкова політика та податкова система також адаптуються до умов воєнного стану. Деякі податки можуть бути знижені або скасовані для підтримки економічної активності (наприклад, пільговий податок для ФОПів), тоді як інші можуть бути збільшені для наповнення бюджету (наприклад, військовий збір). Також відбувається централізація податкових надходжень, наприклад, перенаправлення податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) із зарплат військових з місцевих бюджетів до державного.

Відбуваються зміни і в управлінні державним боргом, так як зростання дефіциту призводить до збільшення державного боргу. Управління ним стає складним завданням, оскільки необхідно залучати кошти за прийнятною ціною та уникати надмірного боргового навантаження.

Місцеві бюджети також відчувають значні зміни. Частина їхніх доходів може бути перерозподілена на державний рівень, а також виникають нові виклики, пов'язані з підтримкою внутрішньо переміщених осіб, відновленням пошкодженої інфраструктури та забезпеченням життєдіяльності громад.

Управління публічними фінансами в умовах війни тісно пов'язане з підтримкою макроекономічної стабільності. Це включає стримування інфляції, підтримку стабільного валютного курсу та забезпечення функціонування банківської системи. Центральний банк та уряд повинні координувати свої дії, щоб уникнути хаосу в економіці.

Отже, публічні фінанси в умовах війни є інструментом для мобілізації ресурсів на потреби оборони, стабілізації економіки та підтримки соціальних виплат. Це вимагає швидких, гнучких та інколи нетрадиційних рішень з боку уряду та фінансових органів.

Література:

1. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління.* 2023. № 70/71. С. 62–67. URL: DOI: https://doi.org/10.36930/507008

2. Видатки Державного бюджету України. *Міністерство фінансів України* : веб-сайт. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/

3. Репко М., Самойлюк М., Томіліна М. Управління державним боргом України під час війни і післявоєнний період. Аналітичний звіт. 2023 URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/upravlinnya-derzhavnim-borgomukra%D1%97ni-pid-chas-vijni-ta-pislyavo%D1%94nnij-period.pdf

ПРОБЛЕМИ УПРОВАДЖЕННЯ БІЛІНГВАЛЬНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Сальник І. В.
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри математики, фізики та методик викладання
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

Освітня політика Європейського Союзу сприяє багатомовності як частині реалізації мети – покращення вивчення мови з метою сприяння доступу громадян ЄС до всього спектру культурних, соціальних та професійних можливостей по усій Європі. Україна, яка прагне стати частиною Європейського Союзу, обрала одним з сучасних напрямів реформування середньої та вищої освіти – перехід на викладання дисциплін англійською мовою, як основа формування двомовного середовища.

Серед прогресивних методик інтегрованого вивчення англійської мови та інших предметів (фізики, математики та ін..) дослідники виділяють методики *предметно-мовного інтегрованого навчання* (CLIL). Дослідження свідчать, що навчання за такою методикою надають можливості для змістовної взаємодії та активного навчання, використання навичок спілкування та грамотності, формування предметних та мовних компетенцій.

Проблема вдалого поєднання фахового змісту з особливостями вивчення іноземної мови вивчалась багатьма дослідниками, особливо за кордоном: М. Аллен, Л. Вілканчієне, Ч. Дальтон-Пуфер, Л. Коллінз, Д. Коул, Д. Марш та інші. Для України цей напрямок є більш новим. Але в основі більшості досліджень лежать підходи до викладання іноземної мови із професійним спрямуванням, ніж предмету іноземною мовою. Про необхідність запровадження білінгвального навчання фізики в своїх роботах наголошують А.М. Гусак, А.О. Ковальчук, С.П. Лущин, О.Л. Усенко.

Розвиток двомовної освіти ґрунтується на трьох основних методологічних підходах.

1. *Рівневе навчання цільових мов.* Будується відповідно до рівневої моделі вивчення мов за типом CEFR (*Common European Framework of Reference: Learning, Teaching, Assessment* – загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка), що забезпечує єдність, наступність і безперервність їх

вивчення на всіх щаблях загальної освітньої системи, і яке передбачає розвиток навичок за чотирма видами мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання і письмо. В цьому підході іноземна мова «відстає» від рідної, оскільки остання вивчається в природньому лінгвістичному середовищі. Це той підхід, який застосовується в більшості закладів освіти України.

2. *Комунікативний методологічний підхід* в навчанні цільових мов, детально розглянутий в роботах В. Едмондсон, Дж. Хаус, Е. Кальтенбахер та ін. Насамперед, навчання цільових мов направлено на оволодіння розмовними нормами мови, що вивчається. По-друге, навчання мовам не обмежується вивченням граматичних правил, оскільки для тих, хто починає вивчати нерідну мову не настільки важливо знати, що таке «присудок», «підмет», «морфологія», «синтаксис» і т. д. Дитина починає говорити , ще не знаючи цих граматичних категорій, не вміючи читати і писати, навіть будувати правильні речення. Головною метою такого навчання є формування не стільки граматичної компетенції, скільки комунікативної. Учитель під час такого навчання не читає лекції і не формулює правила з використанням граматичних термінів, а, як правило, виступає в якості помічника.

3. *Міжкультурного-комунікативний методологічний підхід* в навчанні цільових мов, який став предметом вивчення в роботах С. Алптекін, С. Енгел, Дж. Добін, Дж. Суднов. В рамках цього підходу при навчанні мовам увага приділяється розвитку тих якостей особистості, які затребувані для міжкультурної комунікації. В основі такого підходу лежить принцип «подвійного входження знань». Насамперед, мова в освітньому процесі виступає і як засіб навчання, і як предмет вивчення.

Цільова мова є засобом при засвоєнні навчального матеріалу, а не самоціллю. Підхід ґрунтується на контексті: предмет інтегрується на уроці мови, а мова на предметному уроці, мова інтегрується з іншою навчальною програмою.

Найбільш перспективним у формуванні двомовного навчального середовища вивчення природничо-математичних дисциплін, на наш погляд, є використання методики предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning) або скорочено CLIL.

У навчанні CLIL викладачі потребують знань з навчальної дисципліни, компетентних навичок цільової мови та вміння використовувати відповідну практичну педагогіку.

Незважаючи на те, що в методиці CLIL предметник повинен навчати певного предмету іноземною мовою, систематичного навчання мови від нього не потрібно: у фокусі навчання – предмет (знання

предмета і навички), а також мова і методика навчання, що визначають форму навчання.

У CLIL рекомендується застосовувати по можливості багато методів навчання, що ґрунтуються на завданнях. Завдання на предметних заняттях також використовуються, однак у CLIL необхідно стежити, щоб у них обов'язково була присутня діяльність, що розвиває знання іноземної мови, активну розумову діяльність і взаємодію. При використанні CLIL повинні бути дотримані такі умови:

– достатня кількість часу;

– педагоги свідомо стежать за двома процесами (розвиток предметних знань і комунікативної компетентності) і, за необхідності, уповільнюють темп і додатково пояснюють матеріал;

– свідома і гнучка спільна робота між мовниками і предметниками.

Викладач, що запроваджує CLIL у навчанні природничо-математичних дисциплін, періодично опрацьовує тексти підручників та навчає студентів термінології, наприклад визначення та коротке пояснення терміна "енергія" та пов’язаних з ним. Визначення та пояснення супроводжуються ілюстраціями – у формі, що допомагає студентам вирішити проблеми (картинки, анімації, відео).

На заняттях CLIL використовують також вправи, які спрямовані на виявлення лінгвістичних помилок в навчально-наукових текстах та ін.

Проведений аналіз запровадження технології CLIL дозволив нам розробити схему типового заняття інтегрованого навчання предмету і мови, яка виглядає так:

1) вступне обговорення, пов'язане з темою заняття: студентів (учнів) готують до сприйняття матеріалу з предмету, визначають, які мовні навички вони будуть розвивати;

2) з'ясовуються попередні знання студентів (учнів), упорядковується наявна інформація під керівництвом викладача;

3) студентам (учням) пропонується перелік слів з перекладом, які будуть використані під час вивчення теми*;*

4) студенти (учні) самостійно читають короткий текст, знаходять в тексті певну інформацію з теми, виділяють ключові слова та порівнюють їх дефініції із словником;

5) в груповій роботі порівнюється інформація, отримана студентами (учнями) під час читання, прочитане використовується з метою аналізу, складання схем та діаграм на основі прочитаного;

6) задають питання, які потребують критичного/ конструктивного мислення, щоб поліпшити загальну і мовну роботу групи;

7) студенти знайомляться з малюнками, анімацією або відео з теми предмета та дають усні коментарі, відповідають на запитання, виконують вправи;

8) переглядається мета уроку або очікувані результати, аналізують їх ступінь досягнення, а також визначаються подальші кроки.

Дуже ефективним в CLIL є використання інтерактивної дошки. Інтерактивна дошка дозволяє використовувати на занятті одночасно зображення, текст, звук, відео, ресурси Інтернет та інші необхідні матеріали. Викладач має можливість впливати на всі системи людини одночасно (візуальну, слухову, кінестетичну), тим самим орієнтується на кожного студента. Завдяки різноманітності матеріалів, які можна використовувати на інтерактивній дошці учні набагато швидше схоплюють нові ідеї як контексту, так і мови.

Застосування методик двомовного викладання дозволяє робити предмети більш захоплюючими і в подальшій перспективі підвищити успішність як з дисципліни, так і з англійської мови. Крім цього, подібна методика в значній мірі підвищує педагогічний, лінгвістичний та предметно-методичний рівень самого викладача.

Література:

1. Зеленін Г. Білінгвальна освіта – важлива складова освітнього процесу у закладах вищої професійної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. № 83. С. 42–49. URL: https://doi.org/10.26565/2074-8922-2024-83-04

2. Сальник І. В. Підготовка англомовного вчителя фізики: проблеми інтеграції фахового і мовного навчання. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна*. 2018. Вип. 24. С. 30–32.

3. Ходаковська О. Особливості методики предметно-мовного інтегрованого навчання. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/63.pdf

4. Gartziarena, M., Villabona, N., Olave, B. In-service teachers' multilingual language teaching and learning approaches: insights from the Basque Country. *Language and Education*. 2024. № 38(2). P. 203–217. URL: https://doi.org/10.1080/09500782.2023.2176714

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Сікорська В. А.
старший викладач кафедри мовної підготовки
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Англійська мова сьогодні є міжнародним засобом комунікації в багатьох сферах, особливо в галузі безпеки, правоохоронних органів та міжнародного співробітництва. У закладах вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ (МВС) України викладання англійської мови має специфічний характер, адже головна мета – підготовка кваліфікованих фахівців, які вміють не лише володіти мовою, а й застосовувати її у професійній діяльності. З огляду на виклики сьогодення, зокрема інтеграцію України у європейські та міжнародні безпекові структури, ця підготовка набуває надзвичайно важливого значення.

Вивчання іноземної мови за професійним спрямуванням охоплює забезпечення взаємозбагачувального обміну інформацією за допомогою використання іноземної мови, набуття комунікативних вмінь для вирішення професійних проблем і завдань [1, с. 210].

Однією з основних особливостей викладання англійської мови у системі МВС є орієнтація на професійну специфіку майбутніх правоохоронців. Освітні програми розробляються з урахуванням потреб працівників поліції, митників, оперативних працівників, слідчих та інших фахівців. Курси включають тематику, пов'язану із службовою діяльністю: правова лексика, комунікація в надзвичайних ситуаціях, ведення ділового мовлення, підготовка документів, а також сценарії переговорів з іноземними колегами.

Такий підхід формує у курсантів та студентів не лише мовні навички, а й здатність застосувати англійську мову для вирішення професійних завдань, що підвищує їхню компетентність у міжнародних операціях, тренінгах та спільних правоохоронних заходах. Розробка програм співпрацює з іноземними партнерами, що допомагає підтримувати стандарти НАТО та інших міжнародних організацій у сфері безпеки.

Умовами для професійно орієнтованого навчання іноземної мови студентів юридичних факультетів є ознайомлення їх із загальною та юридичною терміносистемами права, читання аутентичних текстів, формування в них навичок самостійної роботи зі створення

індивідуального словника, оволодіння навичками усного професійного спілкування на прикладах найпоширеніших ситуацій повсякденного спілкування, необхідних для професійної комунікації [2, с. 10].

У навчальних закладах МВС застосовуються сучасні педагогічні технології, акцентовані на комунікативній методиці. Велика увага приділяється інтерактивним формам роботи: рольові ігри, ситуаційні вправи, дебати, дискусії, презентації та командна робота. Такі методи дозволяють курсантам практикувати живе спілкування англійською мовою, формувати моторні мовленнєві навички, що є ключовими для діяльності в оперативній та службовій сфері.

На думку Т. Білошицької «Під час опанування іноземної мови у студентів виникає низка проблем, однією з яких є низька мотивація до вивчення мови. У таких випадках саме інтерактивні технології є цінними для застосування, тому що вони створюють такі умови, коли студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Інтерактивне навчання включає в собі деякі методи співпраці у навчальному процесі» [3, с. 9].

Крім того, активно впроваджуються цифрові технології, мультимедійні засоби, дистанційне навчання та платформи для самостійної роботи. Це значно розширює доступність матеріалів і дає змогу адаптувати процес навчання до індивідуальних потреб курсантів та студентів. Підвищується мотивація та ефективність засвоєння знань через застосування найсучасніших освітніх підходів .

Сучасні цифрові технології дають змогу активно співпрацювати та взаємодіяти із науковцями різних закладів освіти України чи закордоння при цьому більш якісно вивчати англійську мову. Тому в процесі вивчення освітнього компоненту використовуємо відео-конференції, відео-зустрічі тощо. Програмне забезпечення таких відео-конференцій включає в себе Flash Meeting, Skype, iChat, Face Time та ooVoo. Доцільно відзначити, що електронні системи, такі як Microsoft Teams, Skype, Google Meet, ZOOM та інші використовуємо в процесі дистанційного навчання на заняттях з ОК [4].

Важливим аспектом є уніфікація навчальних програм у відповідності з міжнародними стандартами, особливо НАТО, які передбачають формування практичної мовної компетенції. Курсантів навчають не лише граматиці та лексичним особливостям, а й культурному контексту, етикету ділового спілкування, специфіці термінології, що використовується у міжнародних правоохоронних структурах.

Викладання підтримують і розвивають за допомогою міжнародних проектів, наприклад, за участі Британської Ради, посольств і консульств зарубіжних країн, що надають методичну допомогу та

забезпечують матеріально-технічну базу. Це сприяє якісній та своєчасній адаптації курсантів та студентів до сучасних стандартів .

Навчальний процес у системі МВС організований таким чином, щоб збалансовано розвивати всі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письмо. Особливу увагу приділяють аудіальній практиці для розуміння іноземної мови у реальних умовах, а також розвитку навичок усного мовлення, що є критично важливими для професійної діяльності.

Навчальні матеріали включають як підручники, так і спеціалізовану літературу, а також цифрові ресурси з реальними комунікативними ситуаціями. Головною метою є створення такого освітнього середовища, яке стимулює активну мовну діяльність і підвищує рівень впевненості у використанні англійської мови.

Головними викликами є недостатність сучасної матеріально-технічної бази у деяких закладах, невисокий рівень мотивації частини курсантів та студентів, а також складність адаптації викладачів до новітіх методик та технологій.

Водночас триває постійний процес підвищення кваліфікації викладацького складу та модернізація навчальних програм.

Перспективи розвитку викладання англійської мови у системі МВС пов'язані із поширенням дистанційного навчання, індивідуалізованих підходів, впровадженням інтерактивних освітніх платформ та посиленням співпраці з міжнародними партнерами. Це дозволить ще більш якісно готувати фахівців, здатних ефективно діяти в умовах глобальної взаємодії та забезпечення національної безпеки.

Отже, викладання англійської мови у закладах вищої освіти системи МВС України має ряд унікальних особливостей, зумовлених професійною спрямованістю, високими стандартами якості та необхідністю відповідати міжнародним вимогам. Застосування сучасних педагогічних технологій, інтеграція професійної лексики та формування комунікативних компетенцій забезпечують підготовку висококваліфікованих фахівців, готових до роботи у міжнародному правоохоронному просторі. У подальшому розвиток цієї сфери потребуватиме розширення технічної бази, удосконалення методик та посилення мотивації студентів і курсантів.

Література:

1. Галацин К. О. Практичний курс іноземної мови для ділової комунікації (англійська). Силабус, 2024. https://kamts2.kpi.ua/nn-mmi/

2. Азарова Н. В. Інтерактивні технології навчання майбутніх правників. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини. Умань : ПП Жовтий О. О., 2011. Випуск 39. Частина 2. С. 7–13.

3. Білошицька Т. Ю. Інтерактивні технології у викладанні іноземної мови у ВНЗ. URL: http:// eprints.zu.edu.ua/26805/1/47.pdf (дата звернення: 04.09.2025).

4. Лєбєдєва М. О. Особливості викладання англійської мови професійного спрямування студентам юридичного факультету. *Сучасні методи викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі* : матеріали конференції. Київ, 2013, НТУУ "КПІ". С. 204–213.

ЕМІ У ПІДГОТОВЦІ ТРЕНЕРІВ ЗІ СПОРТУ

Сотник Ж. Г.
кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри фізичної культури і спорту
Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна

У європейському освітньому просторі спостерігається активне розширення практики викладання англійською мовою (ЕМІ). Згідно з результатами досліджень, проведених після 2007 року, кількість програм ЕМІ зросла більш ніж утричі. За підтримки Британської Ради було здійснено масштабне опитування у 54 країнах, яке засвідчило, що багато держав на рівні освітньої політики орієнтуються на збільшення кількості курсів англійською мовою та на посилення процесів інтернаціоналізації в університетах [2]. Попри активне поширення ЕМІ-програм у багатьох країнах, більшість університетів досі не мають чітко визначених рекомендацій щодо їх впровадження, моніторингу та оцінювання. Одним із найактуальніших викликів залишається професійна підготовка викладачів, адже саме вони відіграють ключову роль у реалізації освітніх змін і є визначальним чинником успішності ЕМІ у навчальному процесі.

Слід зазначити, що викладання англійською мовою у закладах вищої освіти України закріплено як один із стратегічних напрямів державної освітньої політики. Міністерство освіти і науки України затвердило Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах

вищої освіти. У документі наголошується, що викладання фахових дисциплін англійською мовою є важливою умовою модернізації освітнього процесу та підвищення конкурентоспроможності ЗВО [2]. Концептуальні засади державної політики щодо англійської мови у вищій освіті розроблені у партнерстві з Британською Радою, які визначають англійську ключовим інструментом академічної мобільності, інтеграції у європейський освітній простір та розвиток професійних компетентностей викладачів. Розробка та викладання курсу англійською мовою − це не просто бажана ініціатива викладача, а одна з ліцензійних вимог, яка підтверджує готовність ЗВО до міжнародної співпраці та відповідність сучасним стандартам.

Дослідники виокремлюють чотири ключові виклики, з якими стикаються викладачі у процесі реалізації програм EMI. Серед них − рівень володіння англійською мовою самими викладачами, мовна підготовка студентів, необхідність застосування ефективних методик навчання, а також обмеженість ресурсного забезпечення [5]. У наукових дослідженнях, присвячених впровадженню англійської мови як засобу викладання у вищій освіті, особлива увага приділяється ролі викладача у багатомовному середовищі, а також емоційній підтримці студентів і подоланню когнітивних труднощів. Зокрема, у публікації журналу «Філологічні науки» (2019) розглядаються ключові виклики, що виникають при викладанні нефілологічних дисциплін англійською мовою [1].

Система професійної підготовки спортивних тренерів активно інтегрує англійську мову як засіб викладання (EMI), що перетворює її на інструмент формування фахівця з високим рівнем комунікативної компетентності. Викладання спортивних дисциплін англійською мовою значно розширює горизонти професійного розвитку майбутніх тренерів. Знання англійської відкриває доступ до міжнародних сертифікаційних програм, стажувань, участі в освітніх конференціях і тренінгах, що сприяє інтеграції у глобальну професійну спільноту. Тренери, які володіють англійською мовою, мають змогу працювати з іноземними спортсменами, долучатися до міжнародних змагань у ролі фахівців, а також ефективно комунікувати в мультикультурному середовищі.

Теоретичні основи використання англійської мови як засобу викладання (EMI) передбачають проведення занять з фахових дисциплін англійською без акценту на вивчення самої мови. Такий підхід дозволяє студентам опановувати професійний контент у багатомовному середовищі. Особливо ефективним у цьому контексті є метод CLIL (інтегроване навчання змісту і мови), який поєднує засвоєння навчального матеріалу з розвитком мовних навичок. Це має особливе значення для спортивної освіти, де значна частина термінології

походить з англомовного середовища. Водночас складність навчального контенту потребує його адаптації до мовного рівня студентів, з урахуванням специфіки їхньої професійної підготовки [3].

Реалізація програм EMI у підготовці здобувачів напрямами спеціальностей «Фізична культура і спорт», «Середня освіта. Фізична культура» потребує застосування низки практичних стратегій, спрямованих на забезпечення ефективного освітнього процесу. Одним із ключових напрямів є адаптація навчальних матеріалів: використання тематичних глосаріїв, графічних схем, відеоінструкцій та доступних пояснень термінів для кращого засвоєння змісту. Значну роль відіграють інтерактивні методи, зокрема рольові ігри, моделювання тренувальних ситуацій і кейс-аналіз, які активізують мовну практику в професійному контексті. Оцінювання знань здійснюється через формативні підходи, ведення рефлексивних щоденників та презентації англійською мовою, що дозволяє студентам розвивати критичне мислення і комунікативні навички. Важливим компонентом є створення підтримувального освітнього середовища, де студенти не бояться помилятися, а рідна мова може використовуватися як додатковий ресурс на початкових етапах навчання.

Освітній контент, заснований на англомовних джерелах, забезпечує доступ до актуальних знань у сфері спортивної науки, методики тренувань і медицини спорту. EMI також підтримує розвиток комунікативних навичок, необхідних для проведення тренінгів, презентацій і роботи в мультикультурному середовищі. Крім того, міждисциплінарний підхід, що поєднує знання з фізіології, педагогіки, психології та мовної компетентності, сприяє формуванню всебічно підготовленого фахівця.

Психолого-педагогічні аспекти впровадження EMI у спортивній освіті потребують особливої уваги, адже навчання англійською мовою може викликати у здобувачів додаткове емоційне напруження. Створення підтримувального середовища, де панує довіра, прийняття та мотивація, є важливою умовою ефективного засвоєння матеріалу. У цьому контексті викладач виступає не лише як джерело знань, а як наставник і фасилітатор, який супроводжує студентів у їхньому професійному та особистісному зростанні. Крім того, EMI може бути інтегрована у ціннісно-орієнтоване навчання, де мова слугує інструментом самовираження, розвитку внутрішнього потенціалу та формування цілісної особистості, а не перешкодою на шляху до знань.

Проте ефективне впровадження практики викладання фахових дисциплін англійською мовою неможливе без внутрішньої мотивації викладачів. Одним із ключових чинників є усвідомлення професійної цінності EMI як інструменту академічного зростання, доступу до

міжнародних освітніх ресурсів, участі в грантових програмах, конференціях та стажуваннях.

Важливу роль відіграє підтримка з боку закладу вищої освіти: створення англомовного середовища, організація тренінгів з CLIL-підходу, забезпечення доступу до адаптованих навчальних матеріалів. Психолого-педагогічна підтримка також є необхідною − викладач має право на поступове вдосконалення, на помилки, на супровід у процесі створення курсу.

Мотивація зростає, коли EMI розглядається не як додаткове навантаження, а як можливість реалізувати себе у новому форматі, поділитися досвідом з міжнародною аудиторією та сприяти формуванню фахівців, здатних працювати у глобальному професійному середовищі.

Таким чином, застосування EMI у підготовці тренерів зі спорту − це не просто мовна інновація, а стратегія трансформації освіти, що дозволяє формувати компетенції у здобувачів вищої освіти, здатних діяти у глобальному контексті, зберігаючи при цьому національну ідентичність, духовну глибину та професійну етику. Успішна реалізація EMI потребує підтримки викладачів, адаптації програм, розвитку методичних ресурсів та створення спільнот практики.

Література:

1. Бортник С. Б. Англійська як мова викладання: виклики і особливості роботи викладачів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації* . Том 30 (69). № 3. Ч. 1. С. 96–101.

2. Міністерство освіти і науки України. (2023). Методичні рекомендації щодо забезпечення якісного вивчення, викладання та використання англійської мови у закладах вищої освіти України. Наказ № 898 від 25.07.2023.

3. Тесцова, О. О. Предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL) як ефективна методика вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями у галузі спорту. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*, (214). 2024. С. 319–323. URL: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-214-319-323

4. Шевченко Ю. В. Англійська мова у сфері фізичної культури та реабілітації : методичні вказівки для практичних занять з англійської мови для підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» спеціальностей 227 «Фізична терапія, ерготерапія» та 017 «Фізична культура та спорт». І частина. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка». 2023. 46 с.

5. Dearden J. English as a medium of instruction – a growing global phenomenon. British Council. URL: http:// www.britishcouncil.org/

education/ihe/knowledge-centre/english-language-higher-education/report-english medium-instruction

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕС НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Старчик О. О.
викладач англійської мови
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Кожен новий етап розвитку суспільства неминуче супроводжується впровадженням сучасних освітніх технологій. Часто трапляється так, що ці технології вже були відомі й навіть активно використовувалися в певний період раніше. Це закономірно, враховуючи темпи та напрями сучасного розвитку, що також доцільно для підвищення якості освітньої підготовки нового покоління фахівців у різних сферах суспільної діяльності.

Тому саме перед освітньою галуззю стоїть складне завдання − перейти на новий рівень навчання, де будуть активно використовуватися цифрові технології, що дозволяють зручно та швидко працювати в інформаційному полі для більш ефективного навчання та розвитку майбутнього фахівця. На сьогодні в епоху цифрових технологій в Україні необхідні відповідні зміни у системі освіти [3, с. 194].

Інтеграція цифрових технологій у процес навчання англійської мови сьогодні є однією з провідних тенденцій сучасної освіти [2, с. 121–125]. У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії, активне оволодіння цифровими технологіями вчителями англійської мови відбувалося уповільнено через низку перешкод, які виникли в освітньому процесі України. Їх можна умовно поділити на три групи: загальні, ті, що стосуються учнів, та ті, що стосуються безпосередньо вчителів.

До загальних перешкод належала передусім відсутність належного матеріального забезпечення. Для впровадження цифрових технологій необхідні кілька ключових умов: наявність гаджетів (комп’ютерів, ноутбуків, планшетів чи смартфонів), стабільний інтернет-доступ як у школі, так і вдома, а також технічна підтримка. За відсутності хоча б одного з цих чинників використання цифрових технологій ставало практично неможливим. Навіть за наявності обладнання виникала інша проблема – недостатній рівень цифрової грамотності як учнів, так

і вчителів. Наприклад, учні не завжди вміли користуватися онлайн-програмами, що вимагало інтегрованого підходу та залучення вчителів інформатики для підготовки школярів.

Серед труднощів, із якими стикаються самі вчителі, варто відзначити вибір програмного забезпечення. Воно має відповідати віковим особливостям, рівню знань учнів та тематиці уроків. Для подолання цих проблем учителям рекомендується брати участь у тренінгах, воркшопах, вебінарах, а також користуватися матеріалами від офіційно рекомендованих освітніх платформ. Ефективність застосування цифрових технологій у процесі навчання англійської мови може проявлятися у використанні вчителями:

– електронних словників (навчальні, тлумачні, перекладні, термінологічні, довідкові, ілюстровані, інтерактивні);

– автентичних матеріалів на мові, що вивчається (в текстовому, графічному, відео, аудіо, ігровому форматах);

– спеціальних навчальних ресурсів для навчання іноземних мов;

– прикладних програм (MS Word, MS PowerPoint, веб-браузери, веб додатки (Google Документи, Таблиці та Презентації));

– засобів електронної синхронної (чати, месенджери, відео-конференції) та асинхронної (електронна пошта, форуми, навчальні групи в соціальних мережах) комунікації;

– навчальні Інтернет-ресурси (хотліст, мультимедіа скрепбук, трежа хант, сабджект семпли, вебквест);

– електронні додатки, електронні навчальні ігри [3, с. 196–197].

Інтернет може стати багатим джерелом автентичних словесних моделей при використанні записаних пісень, електронних книжок, подкастів та відео. Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору кліпів, які допоможуть учням у вимові, вивченні та запам'ятовуванні нового словникового запасу. Такі засоби навчання також можуть допомогти вчителям, які не впевненні у своєму власному досвіді та мовленнєвих навичках. Цифрові технології також дають можливість дітям записувати себе та програвати запис пізніше. Учні стверджують, що можливість слухати та програвати записи допомагає визначити граматичні помилки та неточності у вимові, заохочуючи до самовдосконалення та виправлення [1, с. 485–486].

Крім того, цифрові технології стимулюють індивідуалізацію навчання. Студент може обирати темп, рівень складності та формат подання матеріалу відповідно до власних потреб. Викладач, у свою чергу, отримує можливість відстежувати прогрес, аналізувати помилки та формувати більш ефективні індивідуальні завдання.

Варто зазначити й мотиваційний аспект: навчання за допомогою інтерактивних ігор, відеоуроків чи онлайн-тестів часто викликає

у студентів більше зацікавлення, ніж традиційні методи. Таким чином, поєднання класичних прийомів із цифровими інструментами робить процес вивчення англійської мови не лише ефективнішим, а й значно привабливішим.

Таким чином, узагальнюючи викладене, слід зазначити, що інтеграція цифрових технологій у процес навчання англійської мови є важливим чинником модернізації освітньої системи. Використання сучасних електронних ресурсів, автентичних матеріалів та засобів онлайн-комунікації забезпечує підвищення ефективності навчального процесу, сприяє його індивідуалізації та формуванню стійкої мотивації здобувачів освіти. Попри наявність об'єктивних перешкод, зокрема матеріально-технічних та пов'язаних із рівнем цифрової грамотності учасників освітнього процесу, поступове впровадження цифрових технологій відкриває широкі можливості для вдосконалення мовної підготовки. Тому поєднання традиційних та інноваційних методів навчання виступає необхідною умовою для формування конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно застосовувати англійську мову у професійній діяльності.

Література:

1. Бойко. Я. Використання цифрових технологій у процесі навчання англійської мови в початковій школі. *Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*. Умань, 2019. С. 485–486. URL: 116-Текст статті-114-1-10-20200318.pdf (дата звернення: 07.09 2025).

2. Колісніченко А. Впровадження цифрових технологій у процес навчання англійської мови: перешкоди на шляху до успіху. *Матеріали ІІІ Інтернет-конференції «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії»: збірник тез доповідей*. Кропивницький, 2019. С. 123–125. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/10570/1/maket_2019.pdf#page=123 (дата звернення: 08.09 2025).

3. Черненко А. Цифрові технології у процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*. Харків, 2019. Вип. 61. 194 с. URL: http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/pedagogy/article/view/3243 (дата звернення: 08.09 2025).

PRINCIPLES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN CONDITIONS AND CONSEQUENSES OF CONTEMPORARY SOCIAL CHALLENGES

Terekhova S. I.
Doctor of Science (Linguistics), Professor,
Professor at the Department of Germanic and Roman Languages
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine

Nowadays, more and more, higher educational establishments prefer combined forms of teaching foreign languages (offline and online), which is due to numerous reasons: the global economic crisis, positive and negative consequences of global integration and globalization processes, wars, the spread of complex diseases, the consequences of natural and man-made disasters, etc. In these challenging times, the problem of applying a system of principles of adult education (specifically, the universities' students), in order to fully ensure the educational process and implement curriculums in full, is becoming increasingly topical.

First of all, the optimal form of teaching, however, is the combined one (offline + online education) with the offline dominance, since it allows supporting the process of teaching even under extreme conditions (for example, after military attacks, disasters, etc.), which, in turn, ensures compliance with the sequence and schedule of the educational process. On the other hand, a negative factor of online learning, as it is well-known, is the very real opportunity for students to involve and use the Internet sources as well as textbooks when performing self-study tasks or individual tasks, tests, etc. at online classes and even during their oral responses to the teacher's questions online: the moment of "uncontrolled" by the teacher remains outside the gadget screen. Therefore, it is important for each teacher / lecturer to think over the diversifying of forms of work at lectures and seminars, about principles and methods of teaching and on this basis develop their own one or choose from existing teaching strategies.

The term *principles of teaching foreign languages* in modern encyclopedias, textbooks and the Internet is defined as "fundamental guidelines educators use to foster effective learning by promoting active engagement, clear communication, personalized instructions, and a supportive environment that acknowledges diverse student needs and talents" [5; 4]. Like a kind of "tools" or "instruments", they serve to teacher's idea of creating each their class an unforgettable "masterpiece" of their pedagogical

and language studies experiences, helping students to comprehend educational process, simplify their perception of new topics to study, to gain new language knowledge and skills successfully, in an interesting and professionally appropriate way. They serve "as foundational guidelines that shape effective instructional practices and enhance the learning experience. They help Teachers create simple and engaging lessons that meet student needs. Following these principles makes learning easier, more enjoyable, and effective for every student" [5]. Among all the known principles of teaching in the conditions of a combined form of providing of educational process, the practice of teaching in Ukraine shows, that teachers successfully adhere to the following *principles of teaching*, more or less defined by both Ukrainian and some foreign sources (see Bibliography list below): 1) *the principle of scientific renewing of the material to study* (knowledge that students acquire is updated every year, new research on academic disciplines of higher educational establishments are constantly being involved, however, the so-called "classical" sources[1], that is, those that are mandatory for mastering for at least decades, are also regularly used); 2) *system approach, systematicity and consistency* (compare to: [2; 3]) in the educational process should be ensured regularly. At the same time, I would like to draw attention to providing system approach in teaching foreign languages, that also involves complex approaches, at least, the multi-paradigmal one [1, pp. 87–101]. When studying foreign languages, for example, the teacher should appeal to knowledge from the course of general linguistics, in particular, to topics devoted to language structure, so that students clearly understand the language hierarchy, types of language units they study, types of connections between them existing in a language they study and in languages at all, phonetic processes, etc. and can compare them with the similar ones in their native language and in other languages they speak or study. It systematicity that ensures deep, fundamental knowledge. The acquisition of knowledge, skills and abilities should be systematical and consistent. For this purpose, in conditions of emergency events, the offline format will be a better option than self-study. Simple tasks or an interview with the teacher on a given or related, tangential topic, will help them quickly get out of tension, psychological pressure, excitement and concentrate on a "peaceful" topic, which can both act soothingly on them and support the development of relaxed speech outside the classroom;

[1] The term *classical* in the educational process is used in two meanings: first, "which is referring to the times of Ancient Greece and the Roman Empire", and second, in the sense of "traditionally used in the educational process, for a long time; optimal for learning for decades and longer". In our work, we use this term in the second its notion.

3) *accessibility and intelligibility* imply not only focusing the presentation of the material to study on the age and individual characteristics of students [2; 3], but also on the social strata of the communities in which students live, study, stay this time and plan to build their lives further. Unfortunately, procrastination of social norms leads to negative consequences of being both in the native country and abroad; 4) *the connection of educational process with life* is also provided through teaching to students the social norms of the community in which they are staying or are going to join in the future. This material should be presented in the mastered educational topics and perceived by students (and teachers) as the basic rules of social behavior that should be followed; 5) *the awareness and activity* of students in learning foreign languages in higher educational establishments are achieved automatically through the rating system of education: every student should get his / her mark for each seminar, module test, exam or credit in order to have a positive semester rating. However, at classes, in fact, it happens that from a group of 12–16 people, only 2–5 students work hard, response actively, while the rest are rather passive, ignore teacher's questions and group discussions, just observing what is going on. In this case, the teacher should additionally provide an individual work to increase the student's motivation for active participating in seminars, ask the student what the reasons are, and taking them into consideration, suggest possible alternative tasks for such students at seminars. For example, sometimes students can be passive when discussing the listening and comprehension text. So, after it is conducted and evaluated using tests, it is appropriate to offer a consequent translation of the same text or give it printed to students for further processing in the classroom and (it would also be good) to prepare its full, faithful translation or rendering at home; 6) *visuality* is a principle that often "suffers" from the necessity to take shelter during an alarm. Therefore, in our opinion, in challenging learning conditions it is better to use groups on social networks (say, create an alternative academic group in Teams, Telegram, Viber, on Facebook, etc.) and send Power Point presentations or other visual aids there so that students have these sources at hand and do not worry about interrupting a lecture or seminar with an alarm. Today a bad challenge for many teachers in Ukraine is the lack of the Internet or no opportunity to work with a computer when an alarm occurs. Because of this it may be impossible to prepare in time any visual support for the next day classes; 7) *solid knowledge providing*, i.e. ensuring a deep learning of material to study and its long-term memorization [2], is quite high for those students who participate in seminars actively, nevertheless, they are offline or online. Practice of teaching in the university shows that the dominant factor in mastering the learning material at classes of foreign languages is not the online form, as some students believe, but their self-awareness and

responsibility, their personalities, their awareness of the needs of the present day and the consequences of the lack of attention to the learning process.

Beside it, in their article "12 principles of teaching: the fundamentals of successful teaching" the authors of the Knowledge Academy website offer the following ones, which are surely effective for learning and teaching foreign languages of educational establishments of different grades: 1) faster interaction between students and faculty, 2) promote collaboration among students, 3) subject mastery, 4) set high expectations, 5) prioritise time on tasks, 6) instruction quality, 7) acknowledge diverse talents and learning styles, 8) recall previous learning, 9) provide timely feedback, 10) offer learning guidance, 11) evaluate performance, 12) boost retention and knowledge transfer [5].

Thus, the challenges of nowadays may influence negatively the educational process in higher educational establishments and the possibilities for the Ukrainian students to get a higher education during the war. However, with high self-awareness and the absence or minimization of the consequences of emergency factors of war, each student can successfully master his / her educational material and get a higher education diploma, regardless of the form of study. Nevertheless, we consider the combined form of educational process with implementing of all the above mentioned principles of teaching foreign languages to be optimal for the present day study in the universities.

Bliography:

1. Терехова, С. І. (2012). Референція в системі орієнтаційних репрезентацій української, російської та англійської мов (поліпарадигмальний підхід) : дисертація … докт. філол. н. / 10.02.17. КНЛУ. Київ.
2. https://buki.com.ua/ (accessed 07/09/2025)
3. https://vseosvita.ua/ (accessed 07/09/2025)
4. Important Principles of Teachuing – a Complete Guide – 21K School. In: https://www.21kschool.com (accessed 07/09/2025)
5. The 12 Core Principles of Teaching: Every Educator Should Know. In: https://www.theknowledgeacademy.com/ (accessed 12/09/2025)

ІНТЕГРАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ АНАЛІТИЧНИХ ЗВІТІВ ІТ-КОМПАНІЙ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З КІБЕРБЕЗПЕКИ В УМОВАХ ENGLISH-MEDIUM INSTRUCTION

Чепурна О. Є.
кандидат фізіко-математичних наук, доцент,
доцент кафедри кібербезпеки
Національний університет «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна

Багаторічний досвід підготовка фахівців з кібербезпеки довів, що якісна підготовка майбутніх фаївців ІТ сфери напряму залежить не лише від вміння використання сучасну матеріально-технічну базу, а й уміння працювати з англомовними науковими дослідженнями, зокрема аналітичними звітами провідних компаній таких як Cisco, IBM, Fortinet, Verizon та інших. Ці звіти відображають динаміку ландшафту загроз, поширені вектори атак та рекомендації щодо їх нейтралізації. Використання таких матеріалів у форматі English-Medium Instruction (EMI) дозволяє одночасно засвоювати зміст фахових дисциплін та розвивати компетентності роботи з міжнародними джерелами [1, с. 94].

Студенти при роботі із англомовними джерелами інформації доволі часто використовують «прямий» переклад, та отримують хибне уявлення в звязку з тим, що «жива» мова багата на ідіоми, сталі вирази та технічні колокації. Наприклад, «play cat and mouse» («грати в кота й мишу») описує безперервну динаміку атаки та захисту; «tip of the iceberg» («верхівка айсберга») означає видиму частину масштабної проблеми; «in the dark» («у темряві») характеризує необізнаність організації щодо загроз [2, с. 96]. Також типові колокації «threat landscape» («ландшафт загроз»), «attack vector» («вектор атаки»), «zero-day vulnerability» («вразливість нульового дня»). Їх пояснення у навчальному процесі сприяє розвитку професійної англомовної компетентності.

У звіті Cisco Security Outcomes Report 2024 зазначено: «Organizations continue to play cat and mouse with sophisticated threat actors. The threat landscape is evolving, with phishing and ransomware accounting for nearly 60% of incidents.». Цей фрагмент ілюструє як динаміку зловмисників, так і статистичну значущість фішингу й програм-вимагачів [3].

У IBM X-Force Threat Intelligence Index 2024 наведено приклад: «Zero-day vulnerabilities exploited by state-sponsored groups have seen

a 35% increase compared to the previous year. This is just the tip of the iceberg, as many intrusions remain undetected for months, leaving organizations in the dark.». Тут поєднані технічні терміни та ідіоми, які потребують інтерпретації студентами [4].

Постає необхідність вдосконалювати методику інтеграції таких матеріалів у навчальний процес та включає кілька етапів: 1) лексична підготовка студентів через глосарій ключових термінів; 2) активне читання з виділенням і перекладом ідіом; 3) групова робота з аналізом даних; 4) моделювання сценаріїв реагування на інциденти; 5) письмова рефлексія англійською [5, с. 97]. При цьому, нам важливо враховувати результати досліджень щодо специфіки впровадження EMI в українських університетах, де підкреслюється необхідність системної підтримки викладачів і студентів [6]. Водночас корисним є аналіз практичних підходів до подолання мовних та організаційних труднощів, зафіксованих у вітчизняних і міжнародних дослідженнях [7]. Додатково інтеграція звітів може спиратися на сучасні аналітичні огляди глобальних організацій, що визначають ключові виклики та пріоритети кібербезпеки у світовому масштабі.

Використання аналітичних звітів англійською мовою в умовах EMI є дієвим засобом інтеграції теоретичних і практичних аспектів кібербезпеки. Воно сприяє формуванню у студентів навичок роботи з автентичними джерелами, розвитку критичного мислення та підготовці до професійної діяльності в міжнародному середовищі. Додатково слід зазначити, що систематичне залучення автентичних матеріалів сприяє формуванню у студентів здатності до міжкультурної комунікації, розширює їх доступ до сучасних наукових джерел та забезпечує відповідність підготовки міжнародним стандартам. Таким чином, EMI стає не лише методикою викладання, а й важливим інструментом інтернаціоналізації освіти в галузі кібербезпеки.

Література:

1. Tytarenko V. English as a Medium of Instruction in Ukrainian Higher Educational Practices: Challenges and Suggestions. *Future Human Image*. 2021. Vol. 16. P. 93–101. DOI: https://doi.org/10.29202/fhi/16/9.

2. Jones D., Murray N. The impact of the Russia-Ukraine war on English-medium instruction teachers' professional identity in a Ukrainian medical university. *International Journal of Educational Development*. 2025. Vol. 116. Art. 103315. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2025.103315.

3. Cisco. Security Outcomes Report, 2024. San Jose, 2024. URL: https://www.cisco.com/c/en/us/products/security/security-reports.html (дата звернення: 11.09.2025).

4. IBM. X-Force Threat Intelligence Index, 2024. Armonk, 2024. URL: https://www.ibm.com/reports/threat-intelligence (дата звернення: 16.08.2025).

5. Fortinet. 2024 Global Threat Landscape Report. Sunnyvale, 2024. URL: https://www.fortinet.com/resources-campaign/2024-global-threat-landscape-report (дата звернення: 03.09.2025).

6. Nakonechna O., Yashanov S. English as a Medium of Instruction in Ukrainian Higher Education: Current Practices and Challenges. *Advanced Education*. 2022. Vol. 19. P. 112–120. DOI: https://doi.org/10.20535/2410-8286.258839.

7. Khudoley A., Rybchenko L. Implementation of English-Medium Instruction in Ukrainian Universities: Teachers' and Students' Perspectives. *Arab World English Journal*. 2023. Vol. 14, No. 1. P. 175–189. DOI: https://doi.org/10.24093/awej/vol14no1.12.

МЕХАНІЗМИ МОТИВУВАННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Юрків Р. Р.
доктор філософії в галузі управління та адміністрування,
доцент кафедри економіки та публічного управління
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

Важливим напрямом вдосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти є досягнення вагомої частки тих дисциплін, а також цілих освітніх програм, які викладаються англійською мовою [1, с. 363]. Таке викладання є одним з головних чинників, які сприяють міжнародному визнанню університетів та інших закладів вищої освіти, пришвидшуючи їхню інтеграцію у міжнародний освітній простір [2, с. 9–11]. Своєю чергою, це справляє позитивний вплив як на залучення на навчання у закладах вищої освіти іноземних здобувачів, так і на підвищення академічної мобільності студентів та викладачів. Зокрема, викладання дисциплін англійською мовою у закладах вищої освіти дає змогу активізувати процеси участі студентів та викладачів у міжнародних конференціях та подання заявок на міжнародні конкурси і гранти.

Водночас, забезпечення викладання у закладах вищої освіти дисциплін англійською мовою є достатньо складним завданням, виконання якого потребує належного організування. Серед іншого, це потребує складання переліків тих науково-педагогічних та педагогічних

працівників, які належним чином володіють англійською мовою, та навчальних дисциплін, які ці працівники можуть викладати; надання здобувачам вищої освіти повної та актуальної інформації стосовно можливості вивчення ними окремих навчальних дисциплін англійською мовою; формування груп здобувачів вищої освіти, для яких навчальні дисципліни викладатимуть англійською мовою; створення для кожної навчальної дисципліни, яку будуть викладати англійською мовою, відповідного методичного забезпечення тощо.

Окрему увагу потрібно приділяти питанню мотивування викладання у закладах вищої освіти дисциплін англійською мовою. Реалізація функції такого мотивування повинна, насамперед, полягати у стимулюванні науково-педагогічних та педагогічних працівників до підготовки та провадження високоякісного навчальному процесу, що відбуватиметься англійською мовою. При цьому важливо забезпечити реалізацію комплексу відповідних заходів, які б надали змогу викладачам повною мірою реалізувати наявні у них компетентності у питаннях викладання певних дисциплін англійською мовою, щоб б принесло користь як для цих викладачів, так і для студентів та закладів вищої освіти загалом. Своєю чергою, користь для будь-якого працівника відображається у реалізації його потреб, тобто виступає формі винагород. Тому модель мотивування або мотиваційний механізм повинні містити три головні ланки: потреби, мотивацію та винагороду. Враховуючи це, механізм мотивування викладання дисциплін англійською мовою у закладах вищої освіти потрібно тлумачити як сукупність засобів і прийомів, за допомогою яких відбувається стимулювання науково-педагогічних та педагогічних працівників цих закладів стосовно досягнення зазначеними закладами поставлених цілей щодо викладання у них дисциплін (а також, можливо, і цілих освітніх програм) англійською мовою. При цьому варто виділити механізми матеріального та нематеріального мотивування.

Розглядаючи можливі підходи до матеріального стимулювання науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти стосовно викладання ними навчальних дисциплін англійською мовою, потрібно, насамперед, виділити дві групи механізмів такого стимулювання, а саме: мотиваційні механізми матеріального стимулювання, впровадження яких не потребує збільшення загального обсягу витрат на оплату праці, та механізми, впровадження яких потребує такого збільшення.

Стосовно механізмів першої групи, то вони можуть передбачати зменшення загального навчального навантаження тих викладачів, які викладають дисципліни англійською мовою, з одночасним збільшенням навчального навантаження викладачів, які не викорис-

товують іноземних мов при здійсненні навчального процесу. Отже, за таких умов відбувається зменшення загального педагогічного навантаження у викладачів, які викладають дисципліни англійською мовою. Це, безперечно, може мотивувати до використання англійської мови у навчальному процесі. При цьому видатки на оплату праці не зростуть.

Щодо мотиваційних механізмів матеріального стимулювання викладання дисциплін англійською мовою, впровадження яких потребує збільшення загального обсягу витрат на оплату праці, то до найважливіших таких механізмів варто віднести: виплати одноразових премій (наприклад, за кожну викладену дисципліну з урахуванням обсягів аудиторного навантаження за нею), щомісячні впродовж навчального року доплати до основної заробітної плати (рівень таких доплат може враховувати річне навантаження викладача стосовно викладання дисциплін англійською мовою), додаткова погодинна оплата за викладання дисциплін англійською мовою (загальна сума такої оплати праці може бути пропорційною аудиторному навантаженню за дисциплінами, які викладаються англійською мовою).

Зрештою, щодо мотиваційних механізмів нематеріального стимулювання викладання дисциплін англійською мовою, то до найважливіших таких механізмів варто віднести: врахування викладання англійською мовою при розрахунку підсумкового річного рейтингу викладачів (якщо відповідні заклади освіти практикують систему рейтингування науково-педагогічних та педагогічних працівників), складання більш зручного розкладу занять для тих викладачів, які провадять навчальний процес англійською мовою (зокрема, найповніше врахування їхніх побажань при такому складанні), нагородження подяками та грамотами тощо.

Таким чином, існує значна кількість механізмів мотивування викладачів закладів вищої освіти стосовно викладання дисциплін англійською мовою. Вибір тих чи інших таких механізмів залежить від низки чинників, зокрема від фінансових можливостей відповідних закладів освіти. Також цілком можливим є одночасне застосування декількох зазначених механізмів.

Література:

1. Сніжко Н. В., Руднєва В. М. Про проблеми викладання вищої математики іноземною мовою. *Interaction of society and science: problems and prospects*. 2021. Т. 3. С. 363.

2. Лазаренко Н. І., Громов Є. В. Викладання навчальних дисциплін у педагогічних університетах іноземною мовою як чинник Євроінтеграції. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2017. Т. 49. С. 8–12.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

НОТАТКИ

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНЕ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

EMI TEACHING: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

4 серпня – 14 вересня 2025 року

Підписано до друку 15.09.2025. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,52. Тираж 100. Замовлення № 0925-086.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубіцка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.